

טועמיה

טעמי הלב

"יום המיוחס"

מגיעים... הגענו... כבר 'יום המיוחס'!
 איזה יחוס, מה משמעה? גם היום
 נעשה 'יחס'... אתמהה.

אכן הכוונה ליחוס שלנו - בני קל
 חי, שנכתרו ביום הזה בכתר רם ונשא,
 בקריאת הוד: ואתם תהיו לי ממלכם
 כהנים וגוי קדוש!!!

את התרחשות החדשה הנעשית
 ביום הזה, המכתיר את יחוסן של
 ישראל בדרגה מחודשת... יש להבין את
 טיבה, להכיר את עומקה. ידוע ה'משל'
 של הרה"ק מרוזין ז"ע, בהערתו, שיום
 המיוחס חל תמיד ביום שחל בו 'יום
 הכיפורים', להורות על עשיית תשובה
 קודם קבלת התורה. דהנה 'המיוחס'
 משול למלך, שרצה לפאר את טרקלינו
 בציורים יפים ביותר, ושכר ארבעה
 ציירים גדולים שכ"א מהם יצייר כותל
 אחד, שלשה מהם עשו את מלאכתם
 בדייקנות ובאומנות נפלאה, וציירו וכיירו
 כל אחד ואחד את הכותל שלו בציצים
 ופרחים, בכל הפאר והיופי, הרביעי לא
 צייר שום דבר בכותלו, ורק פיארו בצבע
 זך ומבהיק, אשר בתוכו נראים ציורי
 שאר הכתלים כדוגמת מראה. **כך הוא
 מי שמעשי אבותיו משתקפים מתוכו,
 זה הנקרא 'מיוחס', עכ"ד.**

להמחיש את הענין בגדר 'יחס',
 נציע הסיפור (ב'בוציגא דנהורא'), שפעם
 אחת ב'יום המיוחס' כשישב הרה"ק
 מוהר"י מריזין בסעודה, אמר היום הוא
 'יום המיוחס'. פעם אחת אמר החסיד
 המופלא הגביר ר' מיכל קעשינעבור ז"ל
 אל הרה"ק ברוכיל ז"ל, היום אדמו"ר הוא
 מיוחס, השיב לו, בע בע מה אתה אומר,
**אם הייתי יודע שעבדתי את השי"ת
 אפילו רק רגע אחד באמת, אז ידעתי
 שאני מיוחס...**

כדאי להסמך לזה נקודה נוספת
 מש"א נכדו הרה"ק ר' ישראל מטשורטקוב
 ז"ע ('בגנזי ישראל'): כי עיקר הטעם
 שהועיל להם לישראל במה שנתן לנו את
 התורה ולא לאומות, היה בזכות אבות
 שע"י זה השורש והפנימיות שלנו טובים,
 ואך בחיצוניות יקרה לנו לפרקים בגלל
 היצה"ר שנעוות הדרך, ולכן ע"י כפיה

טעמי הפרשה

איש על דגלו

שאין להם יחוס אב, שרובן ממזרים.

לזה אמר הכתוב כאן 'איש על דגלו באותות
 לבית אבותם', כלומר, כי זה הוא האות שהם
 מתיחסים לבית אבותם שאין בהם פסול,
 במה שהם חונים סביב לאהל מועד, כי אילו
 היה בהם פסול לא היו מקבלין אותם לשכון
 סביב לאהל מועד, כי שמו יתברך עוצם עיניו
 מראות ברע, ונאמר אצלו (תהלים ה, ה) לא
 יגורך רע, וזה הוא האות שהם כשרים, איש
 לבית אבותיו.

להישאר דבוק בה'

שם משמאל

במד"ר (במדבר א, ב) בשעה שנגלה הקב"ה
 על הר סיני ירדו, עמו כ"ב רבבות של מלאכים,
 והיו כולם עשויים דגלים דגלים, כשראו אותם
 ישראל, אמרו, הלואי כך אנו נעשה דגלים כמותן
 וכו'... וענין הדגלים כמו בגשמיות שידע התועה
 מן המחנה לשוב אל מחנהו בנקל, ע"י שרואה
 סימן דגלו, כן ברוחניות, שצורת אדם המעלה
 להיות דבוק בהשי", אך צרכי גופו הם המונעין
 את האדם מן הדביקות ע"י טרדות מטרדות
 שונות, שע"ז נאמר (תהלים קיט) תעיתי כשה
 אובד בקש עבדך, ולזה באים 'הדגלים', לפועל
 דמיוני, שהענין האלקי יהי' עומד תמיד לפני
 עיניהם, כדמיון דגל המחנה, ושבאמצעות בנקל
 יהי' לו לשוב לדביקותו אל המקום אשר הי' שם
 אהלו בראשונה.

והיינו שראו את מלאכי השרת עשויים דגלים
 דגלים, היינו שצורת המלאך להיות תמיד דבוק
 בה' באין מפריע, כל אחד בשרשו איש על
 מחנהו ואיש על דגלו, כן התאוו ישראל שיהי'
 תמיד מאיר נגד עיניהם הענין האלקי לשוב
 לדביקותו.

דגלים - כדמות מלכים

צור המור

ישראל כשיצאו ממצרים, יצאו כדמות
 מלכים בטכסיס מלוכה, ובדגל פרוסה,
 כאומרו 'ובני ישראל יוצאים ביד רמה', שהוא
 ע"ד שאמר בכאן 'איש על ידו בדגליהם', וכן
 אמר שם 'וחמושים עלו בני ישראל', סדורים
 בסדר הדגלים לד' רוחות העולם, והארון ואהל
 מועד באמצע. וכן שם היה הולך ארון יוסף
 עמהם, שהיה מוליכו משה, שהיה מלך. ולפי
 שהיו הולכים בסדר זה, תמצא שהשי"ע עצמו
 היה הולך עמם בסדר הדגלים. וזהו 'ה' הולך
 לפניו יומם בעמוד ענן, ולילה בעמוד אש',
 הרי שנים. 'לא ימיש עמוד הענן יומם', הרי
 ג'. 'ועמוד האש לילה', הרי ד'. וכל זה בזכות
 אברהם יצחק ויעקב...

איש על מחנהו...

הרה"ק ר' מאיר מפרעמישלאן ז"ע

פעם אחת היה כפרי א' שהשיגו גבולו
 בהשכרת בית המרוחז מהאדון, ובא להרה"ק
 ר' מאיר'ל בערב שבת לבקשו להתפלל עבורו,
 ובסעודה דליל שבת בעוד שלא דיבר עמו כלום,
 התחיל לזמר 'כל מקדש', ופי' על דרכו, שמי
 שמקדש שבת כראוי לו, שכרו משמים, 'על פי
 פעלי' - שכפי שאומר כן יהי', ובכן אומר 'מאיר',
 ש'איש על מחנהו ואיש על דגלו'...

הסימן ליחוס ישראל

באר מים חיים

עיקר התנשאות ראש של בית ישראל, במה
 שהם מתיחסים לבית אבותם, לא כגוי הארץ

קטנה סרה והלכה לה העקמימות הזאת, לכן תועיל גם תשובה לבני ישראל.

ובזה נוכל לומר הטעם שקורין ליום שקודם ג' ימי הגבלה "יום המיוחס", שזה הוא שהשיב להם הקב"ה לאומות על הקטרוג שקטרגו, למה נותן התורה לישראל, **שדוקא מפני שישאל מיוחסים הם ומעשי אבות ירשו בניהם**, ובטח היה יום זה קודם ג' ימי הגבלה, מפני הטובה שנגרם להם שהם מיוחסים ע"כ נקרא היום הזה "יום המיוחס". וזה אשר מרמז 'במדבר סיני', כי למען אשר יקבלו התורה צויה שישאו את ראש בני ישראל 'לבית אבותם', לרמז שיש להם ספר היחס ודין גרמא להם שיוכלו לקבל התורה.

בהוספת נופך למעלת 'יום המיוחס', נבוא נא לשמוע את דבר ה' מפיו הק' של הרה"ק ה'ישמח ישראל' ז"ע מאלכסנדר, שמבאר את הענין לפי דרכו בק' זו"ל:

טעם לקריאת יום הזה בשם יום המיוחס... ביאר בספר הק' 'אור החיים' ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני ויחנו במדבר ויחן שם ישראל, היינו שע"י השפלות וההפקרות כמדבר זכו לאהבת ריעים באמת. ובהרחב ביאור אולי הוא כוונת תיבת 'יוחנו במדבר', שאין לו פירוש גם לדברי האוה"ח, שאחר גודל ההכנעה שזכו כאשר באו להרהר חמד אלקים לשבתו, וראו שזה הוא הנמוך שבהרים, וע"י הכנעה הזאת ראו בעיניהם גודל שפלותם וכ"א ראה שפ"ע וגנותו, ומעלת חבירו שהוא משובח ומעולה ממנו בכל הענינים, כדרך שפלי רוח האמתים, ולזאת ה' בעיני כאו"א לרמות רוחא ולגבהות להתחבר ולהיות חבר לאיש גבוה במעלות ומדות, אחרי שהוא איש בזוי ושפל.

ויען שכן ה' בעיני כאו"א, ממילא ע"י כשהתחבר אחד עם חבירו, נעשו ריעים אוהבים זה לזה כמובן, וזה הוא מתחילה ע"י ביאתם להר סיני, מחמת הענוה צדק לא יכלו להתחבר זה עם זה, 'ויחנו', ואח"כ ע"י הפירוד הזה נעשו אוהבים וריעים זל"ז, 'ויחן כאיש אחד בלב אחד', וזה ה' בר"ח, ולמחרת ר"ח אחרי שהתחברו א"ע בחיבור נפלא ונעשו בבחינת כעפר לכל, ונתבטלו זה לזה בתכלית הביטול, וזה הוא החשיבות וה'יחוס' של עדת קודש עם סגולה, כמאמר ד', לא מרובכם חשק ה' בכם וגו' כי אתם המעט, שאתם ממעטים עצמכם (חולין פט.), ובה אנחנו מדמים עצמנו שאנחנו בני אברהם, שאמר 'אנכי עפר ואפר', וע"י זכו למאמר ד' 'והייתם לי סגולה מכל העמים' - ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, ולפיכך נקרא היום "יום המיוחס", עכ"ד.

טעמי התורה

מצוות 'פדיון הבן'

וְלִקְחַתְּ מִמֶּשֶׁת חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים לַגִּלְגֹּלֶת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ תִּקַּח עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל. וְנִתְּנָה הַכֶּסֶף לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו פְּדֻיֵי הָעֲדָפִים בָּהֶם (במדבר ג, מז-מח).

'פדיון' כמשמעו

כתיב בתורה (שמות יג, טו) וְכָל בְּכוֹר בְּנֵי אֶפְרָיִם. ואיתא ב'ספורנו', וכל בכור בני אפרה, כדי שיהיו מותרים בעבודת חול. היינו, דפדיון הבן הוא כפשוטו, דאם לא פודים הבן הבכור הוא שייך לכהן. וענין זה מבואר בנצי"ב כאן.

בכור קודם פדיה מותר בהנאה

ומקשים האחרונים על הספורנו, הרי סוגיא ערוכה הוא בגמ' בבכורות (ט): שבכור אדם קודם שנפדה, מותר בהנאה למעשה ידי לעבוד בו. יש מתרצים דדעת הספורנו הוא רק בדין פדיון הבן קודם מות תורה, אבל בערוך השלחן (יו"ד סעיף לה) מבואר דגם עכשיו הדין כן, ממה שאומרים בנוסח הפדיה שהכהן אומר לאבי הבן, 'מאי בעית טפי בנך בכורך או חמוש סלעים', ומבאר שקדושת הבכור עדיין עליו, ונפקע ע"י הפדיה. וצ"ע מהגמ' דבכורות הנ"ל. וב'שו"ת חוט השני' (סי' צב) מבואר, דלשון הנ"ל הוא רק מטעם חיוב בעלמא, דגם בלי הפדיון אינו שייך להכהן וכגמ' הנ"ל.

גדר דפדיון הבן

הנה בעצם מצות פדיון הבן נחלקו האחרונים מהו גדרו:

הקצות החושן (סי' רמ"ג סק"ד) כתב בשם הפרי חדש: דכל מתנות כהונה ובתוכם פדיון הבן הם פריעת חוב בעלמא לכהן, לכן מהני גם כשנותן בע"כ של הכהן (וחולק שם על שיטת העצמות יוסף דסובר דצריך דעת). וכ"ה במחנה אפרים (הל' זכיה ומתנה סי' ז').

וכן בביאור הגר"א מבואר כן, ממ"ש על דברי הרמ"א דלא מהני שליח בפדה"ב, ומבאר הגר"א, דכיון דהוא פריעת חוב גרידא, ע"כ מהני אפי' בלא דעתו של האב. וזה דמועיל בפדה"ב מתנה ע"מ להחזיר הגם שהוא רק פריעת חוב, ובפרע"ח לא מהני ע"מ להחזיר, ע"י במשמרת חיים (ח"א פדה"ב אות ד').

החמדת שלמה (יו"ד סי' ל"א אות כ') מוכיח דאינו פריעת חוב גרידא:

ממה דמבואר בשו"ע שכהן שנולד לו בכור ומת לאחר ל', מפריש מעות ולוקח לעצמו המעות, ואי נימא דפדה"ב אינו אלא פרע"ח, אין שייך להפריש מעות לפדה"ב, עיי"ש.

וכן הגר"ש שקאפ בספרו 'שערי יושר' וב'שערי הגרש"ש' קידושין (ח). מוכיח דמצות פדה"ב אינו רק פריעת חוב, רק 'מעשה פדיון', וכ"כ בברכת שמואל קידושין (סי' יח). וכן המנחת חינוך חולק על הקצוה"ח, מזה שלא שמענו מעולם שכהן יכול למחול על דמי הפדיון ואם הוא פרעון חוב בעלמא ודאי יכול הכהן למחול על הפדיון. וכן מקשה שער המלך (פ"ג מהל' אישות סוף ה"א) על שיטת הקצוה"ח, עיי"ש.

ביסוד 'חלות' הפדיה

והנה בשלמא לשיטת הספורנו וערוך השלחן דהפדיון פועל לסלק את הקדושה שעל הבכור, א"כ שפיר הו"ל דין 'פדיה', אבל לפי אלו האחרונים איזה חלות 'פדיה' יש בזה. ובשערי יושר שם הרגיש בזה, וכתב בזה"ל: ונלענ"ד דודאי מוכח מזה דמצות פדה"ב אינה רק מצות מתנת כהונה שהמצוה בהם הוא רק להשיב הממון לכהנים וכו', אלא שמלבד פריעת הכסף ה' סלעים צוה תורה לפדות את הבכור מה שיש בו איזה ענין קדושת בכורה, אף שלא גלתה לנו תורה שום דין בבכור אדם שיה' איזה הבדל בהנהגה מקודם שנפדה עד לאחר פדיה, אבל כיון דכתיב בתורה בלשון 'פדיה', מוכרח הענין שכן הוא, שע"י פדיון נעשה איזה ענין חדש בבן הבכור, שהכסף פודהו ומחדש בו איזה ענין של הסתלקות קדושה איזה שתיה וכו', עכ"ד.

טעם זקנים

דבר שבמנין לא בטל

הרה"ק החי' הרי"ם ז"ע

פעם נסע עם חסידים, על הדרך כשעבר איזה כפר, עמדו איזה 'חברה' וספרו אותם, א, ב, ג, ...

נענה החי' הרי"ם להחסידיים בדרך הלצה: מצינו שהתורה צוותה למנות את ישראל, והטעם, מפני שבשעה שבני ישראל יהיו פזורים ופרודים בין העמים שהם הרוב, לא יהיו בטלים בהם, מכח הדין ש'דבר שבמנין' אפילו באלף לא בטל, ואם כן אפילו אלו ה'חברה' שמונים אותנו כאן, מחשיבים אותנו בזה שהם מספרים אותנו...

המשך מעמ' ד' (טעמי החינוך) <<<

וכן פירש הגרש"ז מקעלם זצ"ל את הפסוק דלעיל 'חנוך לנער על פי דרכו' - תכלית החינוך היא להביאו למצב זה ש'גם כי יזקין לא יסור ממנה', היינו שלעולם לא יסור מן החינוך, ותמיד ימשיך לחנך עצמו על פי הדרך שקיבל מרבותיו, שלב זה הוא השלב השלישי בחינוך, כי שלש מורה על יציבות ועמידה עצמית.

בן תורה שמשוגל בסגרו את הגמרא לעבור מיד לדברי ליצנות, מגלה הוא בכך שעדיין חסר הוא את היציבות והעמידה העצמית, ולימודו הוא תחת לחץ חיצוני, אשר מיד כשהגמרא נסגרת משתחרר הלחץ, לעומת זאת הלומד מתוך רצון עצמי ותשוקה פנימית, זה שהגיע לשלב החינוך העצמי, גם בסגרו את הגמרא אין הוא נפרד ממנה במחשבתו, המבחן של היציבות והחינוך הוא דוקא לא ליד הגמרא! - מצור דבש, עמ' שכה [ע"ש בביאור דרש ההוא גלילאה - הכל 'שלש' עד"ז].

ובזה א"ש מ"ש חשבון הכולל, וכי לא ידעתי זה, אלא שבא להורות שלא עירב אותם ביחד עד שקיבלו מכל בכור בפני עצמו. ונראה דאף דאמרינן בב"ב (קמ"ג) גבי לחם הפנים והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו, היינו דוקא בלחם הפנים משלחן גבוה קא זכו, אבל בפדיונות אלו כיון שכל אחד היה יכול ליתן לאיזה כהן שירצה חלק אותם לשלשה חלקים והיה מגיע לכל אחד הפדיון מותשעים ואחד בכורים, דאם היה אהרן נוטל מחצה, היה נחלק ע"כ החמשה שקלים של בכור אחד מהם לשני חלקים, והיה מגיע לאהרן ובניו קל"ח חלקים וחצי, וק"ל [שם] דבעינן שיתן חמשה שקלים לכהן אחד ולא לשנים, עכ"ל.

וב'משך חכמה' (במדבר פרק ג פסוק מז) כתב: יתכן לומר, דרחמנא כתבה שם גבי פדיון הבן 'עשרים גרה', הוא להורות לנו, מה ששינוי בפרק יש בכור (נא:) נתנו לעשרה כהנים כו' יצא, להורות לנו דאינו צריך ליתן לכהן אחד ואף לחלק למספר גרות רשאי לכל כהן וכהן, וזה נכון, עכ"ל.

וי"ל דתלוי מהו גדר המצוה, דאם הוא מדין פריעת חוב, א"כ שפיר יכול להתקיים ע"י הנתינה לכמה כהנים, שכן החוב הוא כלפי שבט הכהונה, וע"י שמקבלים את הה' סלעים נפטר מהחוב ונתקיים המצוה. משא"כ אם הוא דין 'פדיה', אם כן צריך למעשה הנתינה של ה' סלעים שיפעול לחלות הפדיון, וא"כ י"ל דצריך דוקא כהן א', שע"י שמקבל את הכסף, נחשב נתינת הה' סלעים למעשה פדיון, ויל"ע בזה.

ועי' לשון הרמב"ם בספר המצות (מצוה פ') וז"ל: ובאר לנו הנתינה הזאת איך תהיה, והוא שנפדהו מן הכהן וכאילו הוא כבר זכה בו ונקנהו ממנו בחמש סלעים, ע"כ. היינו דקונין אותו מן הכהן, ולא דהוי פרע"ח בעלמא. ועי' מהרי"ט אלגאזי בכורות (פ"א אות י"ג ד"ה והנה ראיתי).

פדיה מהקב"ה

ויש שכתבו דהפדיה הוא מהקב"ה, וכן מבואר ב'ספר חסידים' (סי' של"ד) וז"ל: מעשה בבחור אחד שהיה נטוי למוות, אמר תפדוני, כל היה צועק, אמרו לחכם מה הוא אומר, א"ל שמא הוא בכור, אמרו כן, א"ל לפדותו, ויחיה, מיד נתנו לכהן ה' סלעים וחיה כ"ה שנים אח"כ, ע"כ. ובהגהות מקור חיים שם הביא שבהקדמת הזוהר איתא, פקודא תליתר, למעבד פורקנא לבריה לקשרא ליה בחיין, ועי' בב"ק (פ:). וביתר ביאור נמצא ב'שו"ת חת"ס' (חו"מ ס"ד קפ"ד) דכתב וז"ל: משא"כ פדיון בכור הוא להקב"ה בעצמו, והקב"ה נותנו במתנה לכהן, ע"כ.

נתינה לכמה כהנים

והנה נחלקו האחרונים אם בקיום מצות פדיון הבן, צריך ליתן לכהן א', או שיכול ליתן לכמה כהנים ג"כ.

ספר פנים יפות על במדבר פרק ג פסוק מז

ונראה עוד מ"ש 'ולקחת חמשת חמשת' לשון כפול, היינו משום דצריך ליתן חמשת שקלים לכהן אחד ולא לשני כהנים, א"כ אם היו נותנים האלף ושלש מאות וששים וחמשה שקלים מעורבים זה בזה, היה חשש שיקח אהרן מקצתו ואחד מבניו מקצתו ואין זה פדיון, לכך צריך ליתן כ"א בפני עצמו, והיינו דכתיב 'חמשת חמשת' וכו'.

טעמי השבת

פר' במדבר - קודם חג השבועות

ראש השנה כדי שתכלה השנה וקללותיה, כמו שאמרו (בגמרא שם), וההפסק הוא כדי שתחל השנה וברכותיה. וזה דייקא על ידי קריאת הפרשה בשבת שקודם החג, כי שבת הוא מקורא דברכאן, וכל ברכאן דעילא ותתא ביומא שביעא תליין, וממנו מתברכין כל ששת ימי המעשה הבאים, והוא תחלה למקראי קודש שממנו נובע קדושת המועדים הבאים בששת ימי המעשה שלאחרי.

והנה יום טוב של עצרת לא יזדמן לפי חשבוניו לעולם בשבת עצמו, רק באחד מששת ימי המעשה. לכן קורין תמיד בשבת הקודם 'פרשת במדבר', שממנו יופיע מקור הברכה לחג הבא שתחל השנה וברכותיה. ובראש השנה הגם שיזדמן לפעמים שיארע בשבת עצמו, עם כל זה הלא לא נשאר רק שבת אחת על פרשת האזינו כדי לסיים התורה בשמחת תורה כנהוג וכו', ע"ש.

הרה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין זי"ע

כתב ב'פרי צדיק' (במדבר אות ו') בטעם של קריאת פר' במדבר בשבת לפני חג השבועות: הנה בכל השנים קורין פרשת במדבר קודם חג השבועות, והוא כדאיתא בתוס' (מגילה לא: ד"ה קללות) שלטעם הזה חולקין פרשת נצבים וילך לשנים כשאל שבת בין יום כפור לסוכות, ולא מו"מ שאריכות יותר, כדי להפסיק קודם ראש השנה בפרשת נצבים בין הקללות שבמשנה תורה קודם ראש השנה. וכמו כן קורין פרשת במדבר קודם עצרת, כדי להפסיק בין הקללות שבתורת כהנים לחג השבועות, עיין שם.

ולכאורה אין זה מספיק שיוצרך דוקא לקרות 'פרשת במדבר' קודם, שהלא הימים שבין פרשת בחקותי לחג יהיה בהם גם כן הפסק. אמנם, כי עיקר הטעם הוא בקריאת התוכחות קודם עצרת וקודם

טעמי הפרנסה

שאו את ראש...

הרה"ק מקאזמיר זי"ע

כשיציפור נופלת לבוץ ורפש, אז אם טבע רק ברגליו, וכל גופו וכנפיו הם בחוץ, הרי מנענע הכנפים ופורח למעלה, ואם גם כנפיו טבעו ברפש, אזי מוציא ראשו ופיו לחוץ, ומתחיל לצפצף, והשומעים קולו יבואו ויעזרוהו לצאת מהבוץ, לא כן הוא אם גם ראשו נטבע בבוץ וברפש, אזי אין לו תוחלת ותקוה.

כן גם אתה בצאתך לפרקמטיא, **העיקר הוא שתשתדל שיהיה ראשך למעלה, ולא תשקיע אותו ברפש וטיט של הבלי העולם הזה**, ע"כ.

אם זה אז בימים ההם, מה נאמר ומה נדבר בזמנינו, ממש העולם המסחרי מבלבלת ומבהלת, עד שמנתקת את כלל האדם מעולמו! עולמו הפרטי! כדאי להשקיע בזה... לחשוב קצת, כדי ש'עולמך' תראה בחיין, ולא יעוף בסערת הזמן.

בפרט עכשיו בפרוס 'חג השבועות' יש לחשוב ע"ז - אם יש לך עדיין 'קצת ראש'... - די למבין!

מכל האיברים של האדם נחשב מאד 'הראש', שכן תפקידו לנהל כל מערכת האדם. ואצל יהודי, הוא ממש 'הקדש הקדשים', ואסור להכניסו בשום מסגרת חיצונית, רק ישאר נאמן לבעליו לנהל את צרכי הרוחניים, וישאר דבוק למקור מחבצתו, כדי שבזה ישאר התקשורת האדם לבווא, מבלי להיבטל בהבלי העולם. ואם זה בכל אדם, מכל שכן אצל העוסק בפרנסה, שברוב מקרים מצריך צריכי לרכז את פעולתו עפ"י 'המנהל הגדול' - 'הראש', שעל פיו ישק כל בית המסחר וסניפותיה. וע"כ 'בראש וראשונה' להבטיח שבכל אופן יחזיק את ראשו ברשות היחיד, ואל להפקירו לחלל העולם הסוערות - הרשות הרבים, כדי שישאר 'אדם' - שהרי 'פסיק רישיה ולא ימות'!

מסופר: מעשה באבן שירד מעל שולחן חותנו, ורצה להתחיל במסחר, אמר לו רבו הרה"ק מקאזמיר זי"ע, ראתי בני,

טעמי הצדיקים

ב' סיון - שב"ק במדבר כת"ר - תרצ"ו
הרה"ק ר' ישראל מוויזניץ זי"ע האהבת ישראל
 בן הרה"ק ר' ברוך מוויזניץ זי"ע האמרי ברוך

מעבודתו:

סיפר כ"ק אדמו"ר מוויזניץ-מאנסי שליט"א: שמעתי איך זשקוני הק' אמר לאשה אחת שהפצירה בו שיושיעה מצרתה: ווען איך וואלט דיר געקענט העלפן, וואלט איך אפי' אין פייער אריין געשפרינגען דער פאר... - דברי תורה תשנ"ח.

עובדא:

פס בא לפני הרה"ק ציוניסט אחד, ואמר לו הלא אב אחד לכולנו, 'מיר האבען נאר איין טאטען', ולמה תהא בינינו פירוד, ולא יהיה לנו אחדות. השיב לו הרב, אמת הדבר שאב אחד לכולנו, 'אבער מיר האבען נישט איין מוטער...' שאל אותו כוונתו בזה, אמר לו הלא מה שאצליכם 'מותר' לנו הוא 'אסור', מה שאצלינו אסור אצליכם הוא 'מותר' - חמדה גנוזה ח"ב.

מאמרותיו:

אילו היינו מבינים כראוי גודל יקרת השבת והשפעתה עלינו, ודאי היינו רוקדים כל השבוע מרוב שמחה, וממתנים בכליון עינים מתי יגיע כבר יום השבת - מקור ברוך.

ב' סיון - שב"ק במדבר תרל"ב - תרצ"ז
הרה"ק ר' חיים אלעזר ממונקאטש זי"ע
ה'מנחת אלעזר'
 בן הרה"ק ר' צבי הירש זי"ע הדרכי תשובה' חיבוריו: שו"ת מנחת אלעזר, שער יששכר, דברי תורה, חיים ושלום, נימוקי או"ח ועוד

מעבודתו:

בחג השבועות קודם קריאת התורה ואמירת האקדמות, אמר דברי כיבושין והתעוררות לקבלת התורה, ולאחר מכן שר ורקד 'ברוך הוא אלוהינו שבראנו לכבודו עד סוף ובה לציון, ולאחר מכן אמר 'אקדמות' - דרכי חיים ושלום

מד"ת על פרקי אבות פ"ו:

מתוך פתיחה לזמן הקיץ שנת פור"ת: אמנם אהובי הבחורים, אם כי הבע"ב מעירונו הם יתגדלו כי כל התחלות קשות בתחלת הזמן, ואח"כ בעבור איהו שבועות עוד לפני חג השבועות, יוטב מצב הענין בהשיבה ע"ד ארוחתם וכיצא, אך אתם אהובי, אל תבטחו שזה בנדיבים בהבטחותיהם ואמרות פיהם, ומשנה שלימה שנינו באבות, פת במלח תאכל ומים בשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחי' ובתורה אתה עמל, אשריך בעוה"ז וטוב לעוה"ב, ולכא"ק קשה, התינו טוב לעולם הבא ומחר לקבל שכר, אבל אשריך בעוה"ז, איה הטובות בעולם הזה מחיי צער כזה.

אולם נודע, כי כ"ז דבר התנא למי שיש בלבו אהבת תורה, הוא משליך נפשו מנגד וכל תענוגי גופו [וכמ"ש התוס', בשם המדרש, עד שאתה מתפלל שיכנסו ד"ת לתוך לבך, אל יכנסו מעדינים לתוך מעיך]. ובאמת למי שהולם במסירות נפש וידלג שור באהבת התורה, יעזרוהו השי"ת בודאי בכל צרכיו הנחוצים לגופו ללמוד תורה, ובודאי אהנו מצדו ומנהלי 'השיבה רבתי' נעשה בעה"י לטובתכם כל טעדיך דאפשר, אך אתם אל תסמכו ע"ז, וכוננו אשר הן בראותו אברהם אבינו הלך לכבשן האש ויצא לשלום וניצול, הלך גם הוא

הילולא דצדיקא

ועי"ז נשרף שמה, ולא ידע כי אברהם אבינו הלך רק במסינ' ע"מ לשרוף, ולבסוף יהי' בעזה"י אשריך בעוה"ז ומכ"ש וטוב לך לעוה"ב, נחלת שני עולמים ע"י התורה... - דברי תורה ח"ד.

י' סיון - א' דשבעות תרכ"ו - תש"ח
הרה"ק ר' אברהם מרדכי מגור זי"ע האמרי אמת'
 בן הרה"ק ר' יהודה ארי' ליב זי"ע השפת אמת' עובדא:

בעת שהגיע לתשלום ששים שנה לימי חייו, קרא לבניו וחתניו למשתה, ובאמצע המשתה אמר להם, שסעודה זו היא מחמת שנעשה בן ששים שנה, וברור לו שיצא מעונש חיוב כרת - זכרון שלמה.

מד"ת על חג השבועות:

בגמ' כפה עליהם הר כגיגית וגו'. ומקשה בתוס', הרי אמרו נעשה ונשמע. אלא ע"י שיש להם לישראל רצון פנימי אמיתי, זוכים הם שאפילו בזמנים שאינם יכולים להחזיק במדרגה זו, כופה אותם הקב"ה ביד חזקה, וזה ההבדל בין ישראל לאומות העולם, כדא' בגמ', לעתיד יאמרו האומות, לכוּם כפית עלינו הר כגיגית וכו', תנה לנו מראש ונעשה וכו', מצוה קלה יש לי וכו', והקב"ה מקדיר עליהם חמה. ואיתא בשם הרבי ר' בונם ז"ל, שבמצוות מעשיות יש להאומות ג"כ אחיזה, אולם כאשר הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה היינו שנוטל הלבוש [שמשתלה הפנימיות] לא נשאר אצלם כלום, אבל בישראל לא כן, שיש להם דבקות בפנימיות, בכל שנה מתחדש ביום זה כח למעלה מהטבע, ומעורר כח זה בכל ימות השנה שמברכים בכל יום ברכת התורה מחדש...

מהספדו:

על זוגתו הרבנית ע"ה: ...תמיד אמת לי שהשפת אמת' אמר לך, שתחזיקי עצמך באבנט שלי, אני אומר לך, שהאבנט עדיין לא הושלם, תתאמצי לפני כסא הכבוד בזכות אבות ותזעקי בעדי, בעד הבנים, בעד הנכדים, בעד הנשים, שח"ו לא יסורו כחות השערה מדרך היהדות, אז יושלם האבנט... - אמרי אמת ליקוטים.

ז' סיון - ב' דשבעות נח"ת - תקכ"ח
רבינו ר' ישראל בעש"ט זי"ע
 בן ר' אליעזר צ"ל

אמרו עליו:

הרה"ק הביני יששכר' בספר 'אגרא דכלה': בראשית, יצורף א"ת ריב"ש, ר"ת 'אור תורת רבינו יצחק בן שלמה', הוא מרן האריז"ל אשר האיר עיני הגולה באלף הששי בהתגלות דברי רבי שמעון בן יוחאי בסוד עולם התיקון, אשרי עין ראתה כל אלה. וגם כן בצירוף הלז יהיה ר"ת 'אור תורת רבינו ישראל בעל שם', שהוא היה מקורב סמוך לדורותינו, ופתח לנו פתחים להבין דברי מרן האריז"ל על סוד העבודה.

הרה"ק מקאמאראנא: מרן אלקי קודש קדשים אור שבעת הימים, רבינו הקדוש, אור צה, אור קדמון, אור בהיר שלא קם כמוהו מימות התנאים הגאונים, אשר החיה את נפשותינו, וגאל אותנו מן היצר ומרשת הסטרא אחרא, ומטעות קליפות נוגה, הבל וריק, ודיבק נפשינו באור עליון אור החיים, רבינו אור נפשינו הרב ישראל בן אליעזר יצאה נשמתו במהרה באמרו אלקי רבון כל העולמים 'אל תבואיני רגל גאון' - מעשה השם.

הרה"ק ר' מרדכי מלעכוויטש: אמר לבנו ר' נח - תדע מה היה מרן, כשאמר הי"ג שבהים שבברכת

טעמי האבות

על מסכת אבות

הרה"ק השפת אמת' מגור זי"ע

כך היא דרךך של תורה, פת במלח תאכל, ומים במשורה תשקה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל, אם אתה עשה כן, אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא (אבות ו, ד).

כאשר למד עם בניו במסכת אבות "כך היא דרכה של תורה - ועל הארץ תישן", הקשו לפניו, איך התנא מייעץ לשכב על הארץ, ושנינו בגמרא ברכות (ס"ב) "על כל משכב שכב חוץ מן הקרקע". והשיבם במטו מנכון דברי הגמרא באמת מלמדים שרקע הוא משכב הגרוע מכל, והתנא במשנתנו מזרז ללמוד תורה אפילו אין לו רק משכב כזה, לא יתבטל בגללו מדברי תורה.

וכאשר הרהיב מישהו מן הצד ושאל אותו: תינח שהתנא אומר "כך היא דרכה של תורה", כי זו הדרך, אבל איך יתכן לומר "אם אתה עושה כן אשריך בעוה"ז", ומי שחי ככה רחוק מלהיות מאושר. נתן בו ה"שפת אמת" את עיניו הטהורות, ושאל: התנא אומר "אם אתה עושה כן" - כבר נסית?!

והיה אומר, מהו זה שהתנא מונה במ"ח קניני תורה 'ומתיישב לבו בתלמודו' - ללמדך, אדם שאין לבו מיושב בגלל צער וטרדות מדברים אחרים, וע"י שלומד תורה מתיישב ומיטיב לבו, סימן שיש לו דבקות בתורה... - מרביצי תורה מעולם החסידות.

טעמי החינוך

'חינוך' - כולל ג' חלקים

הגה"צ ר' דוב זאב שניינהויז צ"ל, מנהל 'קול תורה' לצעירים

שלמה המלך אמר בחכמתו (משלי כב, ו) 'חנוך לנער על פי דרכו גם כי זיקין לא יסור ממנה', מהו הלשון 'חינוך'? רש"י על הפסוק 'וירק את חניכיו' כותב, זה אליעזר שחינוכו למצוות, והוא לשון התחלת כניסת האדם, או כלי לאומנות, שהוא עתיד לעמוד בה, וכן 'חנוך לנער' וכו'.

החינוך מבוסס על שלשה שלבים:

א. הדרכה: נאמר בקהלת (יב, יא) 'דברי חכמים כדברנות', ופירשו חז"ל, מה דרבן זה מכוון את הפרה לתלמיה, כך דברי חכמים מכוונים את האדם לדרכי חיים. הכוונה זו נעשית גם ללא קשר מיוחד בין המחנך לתלמידו, אלא בהיות המחנך בעל נסיון וחכם יותר מתלמידו, דבריו מדריכים את התלמיד אל דרך הישר.

ב. התקשרות: כשהתלמיד מתקשר לרבו ומחנכו, ונוצר מצב שבו התלמיד מעוניין וחפץ לשמוע דברי רבו, בכך מיקל הוא על רבו להשפיע עליו, וזהו הדרך להצלחה מושלמת.

ג. חינוך עצמי: גם כשרבו אינו נמצא לידו, הגיע התלמיד לשלב שהוא מכוון את פעולותיו לדרך שבה התחנך עד כה, והוא ממשיך לחנך את עצמו בכחות עצמו.

המשך בעמ' ג' <<

ישתבח, נחלק זקנו ל"ג חלקים, וסיים, תראה בני, וואס א מענטש קען דער ארעווען... - תורת אבות.

הרה"ק ר' בן ציון מבאבוב זי"ע כתב ב'אגרת הקודש' שלו: מכ"ק אמאמו"ר [ר' שלמה מבאבוב] זי"ע"א שמעתי בשם זקני מצאנו זי"ע"א, שאמר, שבמתן תורה היה התחלת עמוד התורה, ובבית המקדש היה עמוד עבודה שהיא הקרבנות, והבעש"ט זי"ע"א אחז צדיק דרכו בקודש לדורות עולם בעמוד גמילות חסדים, והוא לזכות גם את חבירו בנפש ובגוף. וזהו 'דרך החסידות' לסייע לזולתו הן במילי דשמיא הן במילי דעלמא.

גליון מה יפו פעמך לחג השבועות

דבר המערכת

הננו להגיש בגליון זה, תוכן קצר מהני מילי מעלייתא שנגדשו בהספר המפואר 'מה יפו פעמך' על חג השבועות, שזהו חלק ב' מהסידרא הנהדרת שזכינו להציע לעולם התורה וחסידות במשך השנה האחרונה, שבמסגרת המכון 'מדושני עונג' שמונו מטרה לפנינו לרענן את רגשי המועדים וקדושתם בעסיקת דיניהם ועניניהם, לסחוף את תוכן לבם של החוגגים, ולאור זה נטלנו על שכמינו העול הגדול להעריך בעריכה מיוחדת ומגוונת את עניני המועדים מכל האספקלריות, כדי להעניק בזה את מיטב דברי תורתם של רבותינו מאורי הגולה שרי התורה מכל החוגים, שהשפיעו מטובם את שעשועי דאורייתא של 'תורת המועדים'.

ע"כ לרגל יום מתן תורה ערכנו גליון זה כדי להטעים בזה טעימה קלה מנועם החג הקדוש הזה 'חג הביכורים', בטנא מלא מפירות היפים של מעדני המלכים, המתובל במיני מטעמים של פרדס התורה להתענג בתענוגים, כדי למלאות את הצמאון של נפש השוקקה להתדבק באור המועד הזה, לקבוע במעמקי הלב את משנת החג בבהירותה, ויה"ר שתשרה שכינה במעשה ידינו וחפץ בידינו יצליח להגדיל תורה ולהאדירה, וכמו שזכינו ליום חתונתו' כן נזכה בקרוב ליום שמחת לבו, בב"א.

מכון מדושני עונג

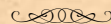
5124-11th Ave.
Brooklyn NY 11219
mmogilyon@gmail.com

דבר המועד

מה יפו פעמך...

שלמה המלך בשיר השירים שלו, כשמשבח את היופי והחן של כנסת ישראל בעת שדרכו בלב הומה וגועש על הר' בכל מועד ומועד להיות תאין ומתכנשין, לראות וליראות, הוא מבטא אותו באומרו - מה יפו פעמך... ואותן ה'פעמים' עדיין דופקים ופועמים בנקודת לבם של ישראל בכל משך ימי גלותם, שבהגיע המועדים לשמחה שנקבעו לקבץ את הצאן קדשים אל רועם במשיכת אהבה, אזי מתרפקת כנסת ישראל אל דודה ברוב גענועי האהבה ברשפי אש, בתשוקה לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו בעיר המהוללה דירושלם קרתא דשופריא ה'יפה נוף משוש כל הארץ' קרית מלך רב.

ומה מאד הומה הלב בזכרו את הימים היפים שעלו כל רגלי ישראל עלי הרים הגבוהים לטפס ולרקד ברוב שמחה ודיצה אל ביתם נאווה קודש, מקום השראת השכינה... ומה נהדר היה המראה בתוככי ירושלים בימי המועדים, שכל אחד הביא את קרבנו העולה לרצון, לרצות לקונו בזריקת הדמים על קיר המזבח, ולחגוג את המועד בהתדבקו בכל ישותו בחיי החיים, בהרגישו את נעימת זיו השכינה שהאיר עליהם, והיו מעוטפים באור אהבת השכינה בשכחם את העולם השפל והבליהם, וחיו בגו עדן גינתא ביחד עם כל הצדיקים וכל המוני בית ישראל שכולם נקבצו באו לך.

היות שלדאבונינו כהיום לא זכינו לחוות כל זה בפועל, עכ"ז הרי אין לנו שיוור רק התורה הזאת, שמלווה אותנו בהדרך הארוכה של שנות גלותינו, ובכל מקומות מושבותיהם התדבקו והתחבקו בכל עוז סביבה בשקדם על דיניה ועמקותיה, וכן בכל הזמנים הנעלים הגו בה בהליכותיה, וכל הימים האלו היו ספוגים באהבת התורה של דיני השבת ומועד, ועל ידי זה היה ה'פעמי החג' של ימי הפעם פועמים ודופקים בלב המשתוקקים, ובזה נתעלו ונתקדשו בקדושת המועדים להזריח באור השופע מלעילא, להרגיש אפס מה מהתוכן הפנימי של 'מה יפו פעמך'...

ומה גם שהחג הקדוש הזה - 'חג השבועות' הושתת כל כולו על זאת התורה, שחוגגים בעוז שה' נתן לנו, להיות פרושין למנתיה, ע"כ ביותר מישך שייכא היום הזה להיות מתובל בשעשועי דאורייתא, וכמו שעליונים ששים ושמחים בחדוואת דמלכא, כן התחתונים יעלו בכבוד ותפארת תורתנו הק'. ויה"ר שאור המועד הזה ילפף אותנו במשך ימי השנה להיות כל ישותנו דבקים בגנזי המלך - שעשועי דאורייתא, להגות ולשקוד על דלתותיה מתוך מתיקות העול, ונעימת עמילותה מתוך רוב כל.

לימוד בליל חג השבועות

הכנה לחופה

וחייבין כל בעלי תורה בליל שבועות לעסוק בתורה שבעל פה כל הלילה, ליל שהכלה מתקשטת להיכנס לחופה עם החתן למחר, ותהי' כוונתם בקריאתם לזאת הכוונה וכו', ולקרית תחלה פסוקים מן התורה והנביאים ומן הכתובים, ואח"כ קובעים קריאתם בתורה שבעל פה תלמוד והלכות ואגדות וסודות התורה וכו'.

היכל הקודש, להרב המקובל ר' משה אלבו זצ"ל

הוראת חיי האדם היא בזו הלילה...

כתב בעל נגיד ומצוה ז"ל, כי כל מי שבליל שבועות אינו ישן כלל ועיקר, ועוסק בתורה מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק והוראת חיי האדם בלילה ההוא.

ישראל קדושים בני א-ל חי נהו ברוב המקומות לנדד שינה מעיניהם ליל התקדש חג השבועות ונגזלה שנתם לעסוק בתורה כפי סדר המתקן מרבינו האריז"ל ושורש הדבר הוא בס' הזוה"ק כידוע. אמנם צריך ליזהר ביותר שלא יפסיק בדברים בטלים. ועוד לו תהא ידיעה מ"ש רבינו האר"י, כי הוראת חיי האדם היא בזו הלילה, לכן יזרז בכל יכולתו והבא ליטהר מסייעין אותו.

החיד"א

לימוד בליל שבועות - להגדיל הצמאון

הלימוד בליל שבועות להראות חביבות התורה, כי כל חמדת עוה"ז בא מתוך הרעבון, ולפי רוב הרגילות מתמעט האהבה והמרעב עצמו אוכל לתיאבון, והתורה כל מה שעוסקים בה ביותר מתרבה אהבה וחמדת התורה, וע"י עסק התורה בליל שבועות נתרבה הצמאון אל התורה. וכו' כל צמא לכו למים, כמ"ש במד' שנמשלו לדגי הים שגדלים במים, ופותחים פיהם לכל טיפה של מים, כאלו לא טעמו טעם מים. כן בנ"י העוסקים תמיד בתורה, חביב עליהם כל אות מהתורה כאלו לא טעמו דברי תורה מעולם.

שפת אמת

פניני הישיבה

בעניני ביכורים

/ מרן הנצי"ב זצ"ל /

בדין כהנים ולויים גר ואשה בביכורים

ב"ה ה' ו' ניסן תר"ם

ירום וינשא כבוד ידיד ה' הרב המאה"ג חו"ב רב פעלים כש"ת מ' יהודה אליעזר נ"י אבן פנה למוסדות התורה בעיר שיקאגא יצ"ו

...קשה מש"כ הרמב"ם הל' ביכורים פ"ד ה"ג הגר מביא וקורא וכו', וכן כהנים ולויים מביאין וקורין מפני שיש להם ערי מגרש, וזה נשנה במ' מעשר שני גבי וידוי מעשר, דקיי"ל דגר אינו מתודה משום שאינו יכול לומר אשר נתת לי, משו"ה פליגי שם בכהנים ולויים, אבל בביכורים דקיי"ל דאפילו גר קורא פשיטא דכהנים ולויים קורין אפילו בלאו הטעם דיש להם ערי מגרש.

ונראה ליישב עפ"י מה שקשה לי, גם הא דתנן דהאשה אינה קורא משום שאינה יכולה לומר האדמה אשר נתת לי, ואמאי הא ע"כ הפי' אשר נתת לי היינו לקנות חלק אדמה, וזה ישנו באשה ג"כ, אלא צ"ל פירושו שאינה יכולה לומר אשר נתת לי, היינו שמתחלה לא היתה אשה ראויה לכך שיהא לה חלק באדמה, שהרי לא נוצרה להיות מתפרנסת אלא ע"י בעלה, ומשו"ה לא ניתן לה חלק באר"י אם לא ע"י מקרה ירושה. ומזה אנו מבינים שלא לפניה לומר אשר נתת לי ה', משא"כ הגר, אע"ג דלא ניתן לו חלק אדמה בא"י, הא לא מפני שלא ראוי לחלק אדמה, אלא מפני שכבר הובטח אברהם אבינו [קודם אב המון גוים] לחלק את הארץ לזרעו, ואז לא היו גוים בכלל בניו, והיינו שביאר רבינו שם ולאברהם היתה השבועה תחילה וכו' וכמבואר בכ"מ, ומשו"ה אם קנה אדמה בא"י ודאי יכול לומר את האדמה אשר נתת לי.

מעתה היה הדעת נותן בכהנים ולויים דלא ניתן להם חלק בארץ, והרי הם בכלל בניו של אברהם אבינו, ונוכח מזה שאינם ראויים לאדמה כלל כמו נשים ומשום שפרנסתן היתה ראויה להיות מכלל ישראל, והם יתעסקו רק בתורה ועבודה, וא"כ אפילו קנו אדמה, אין יכולים לומר את האדמה אשר נתת לי, ע"ז יישב הרמב"ם דמ"מ יש להם ערי מגרש ונחלק לכל אחד חלק אדמה לישיבה, ומשו"ה מצי לומר את האדמה אשר נתת לי.

ממני העמוס בעבודה רבה ומצפה לישועה

נפתלי צבי יהודה ברלין

שו"ת משיב דבר ח"ה סי' פו

/ מרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל /

הוספת בנו מרן רמ"ד סאלאווייציק שליט"א

בענין צורך הקרא לדין חיוב ביכורים לאחר כיבוש וחילוק

והיה כי תבוא אל הארץ וירשת וישבת בה וגו' (דברים כו, א). ופרש"י מגיד שלא נתחייבו בביכורים עד שכבשו את הארץ וחלקוה, ע"כ.

קריאת מגילת רות

כלל ישראל נתגיירו היום

משום שבשבועות נתגיירו ישראל ונכנסו לברית התורה ורות ג"כ נתגיירה ונכנסה בברית התורה.

אבודרהם

קבלת התורה ע"י הצדיקים

לפי שבזכות אותה צדיקת נדרש הדרש של עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, וזהו כעין קבלת התורה שניתנה רשות לצדיקים לדרוש דרשות.

חי' הרי"ם

היום מתעלים כל הנשמות ע"י דוד המלך

היום הזה הוא היום היקר והמעולה ביותר מכל ימות השנה כדכתיב יום אחד הוא יודע לה', שביום זה מתעלים כל הנפשות בכוחו של דוד המלך, ולכן קוראים רות בשבועות.

חי' הרי"ם

העמדת אילנות ועשבים

זכר לעשבים סביב ההר

ונוהגין לשטוח עשבים ביו"ט דשבועות זכר לשמחת מתן תורה, שהי' עשבים סביב הר סיני שנאמר גם הצאן והבקר אל ירעו וגו', ש"מ שהי' שם מרעה.

לבוש סי' תצד

זכר לכנפי נשרים

מה שנוהגין להעמיד אילנות ירוקות בעצרת, נראה כי קודם מתן תורה כתיב ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי, ואמר אא"ז צוק"ל אשר 'כנפי נשרים' עולה 'עצרת', והנה איתא בתקוני זוהר, מאן דאיהו בחותמא דנשר איהו ירוק באנפוהי, לזאת בעצרת זמן מתן תורה שהיו ישראל נישאים על כנפי נשרים, ונוהגין להעמיד אילני ירוקות זכר לזה.

עטרת ישועה, דויקוב

וקשה, דלמה לי קרא, תיפוק ליה דקודם שכבשו וחלקו לא מקרי זה אדמתך. וי"ל דאיכא נפקותא טובא. א. דהא איתא בירושלמי פ"ק דביכורים ונפסק זה גם ברמב"ם (פ"ב דביכורים הי"ד) דהלוקח פירות תלושים, ואח"כ לקח הקרקע הרי זה מביא ביכורים, וא"כ היכא דזכו בפירות תלושים קודם שכבשו וחלקו, ואח"כ כבשו וחלקו הקרקע, הרי דבכה"ג בעו למהוי חייבים בביכורים, קמ"ל קרא דקודם כיבוש וחילוק לא נתחייבו בביכורים.

ב. עוד י"ל, דמשום חובי ביכורים בעבר הירדן בענין לה למ"ד מביאין ביכורים מעבר הירדן, דהנה משה רבינו ע"ה התנה עם בני גד ובני ראובן שלא יכבשו את נחלתם אלא לאחר כיבוש, ובני גד ובני ראובן הוסיפו מדעתם גם לאחר חלוקה וכדאי' בפרש"י שם להדיא, וכיון דמיעקרא דדינא זכו הם בקרקע כבר קודם חלוקה, הרי דשפיר חשיב זה אדמתך והיו צריכים להתחייב בביכורים, קמ"ל קרא דאין חייבים בביכורים עד לאחר חלוקת כל ישראל.

ג. ועוד י"ל, דהנה יש להסתפק אם כל שבט זכה בחלקו מיד לאחר חלוקתו, או דלא זכה עד לאחר חלוקת כל הארץ לשאר שבטים, ואי נימא דכל שבט זכה בחלקו מיד, הרי דמיד לאחר חלוקתו שפיר מקרי זה אדמתך, ומשום הכי בעינן מיעוטא דמ"מ אינו חייב בביכורים, עד לאחר חלוקת כל הארץ.

בנין מרדכי ריש ביכורים

הגרמ"ד סאלאוויציק שליט"א מוסיף על תירוץ הא' של אביו זצ"ל: דהנה הרמב"ם בפ"כ דביכורים כתב, וז"ל: הלוקח פירות תלושין ולקח הקרקע הרי זה מביא ביכורים שהרי יש לו קרקע ופירותיה. מכר לו פירות חוץ מן הקרקע אפי' מחוברים מוכר אינו מביא שהרי אין לו פירות וכו', חזר המוכר ולקח פירות מן הלוקח ה"ז מביא שהרי יש לו קרקע ופירותיה, עכ"ל. וצ"ע מה דקמ"ל בהסיפא, שהרי כבר כתב בהרישא דמהני פירות תלושין וקרקע לחייבו בביכורים, ולמה יגרע במוכר פירות, וצ"ע.

ואולי י"ל, דבהרישא איירי בקונה קרקע ופירות תלושין בבת אחת, דלא יצאה שעה שנפטר הפירות מביכורים, וכמש"כ להלן דבין מוכר ובין לוקח לבד אינו יכול להביא, אולם בסיפא אשמועינן דגבי מוכר שאני, דאפי' יצאה שעה שאינו ראוי להבאת ביכורים, דאין לו פירות, עכ"פ אם חזר ולקחן חייב בביכורים, כיון דקרינן ביה 'אדמתך'. ומצינו כעין זה גבי פטורא דהפקר, יעוין ברמב"ם בפ"ה מהל' מתנות עניים, המפקיר את כרמו והשכים בבקר ובצרן חייב בפרט ובעוללות ובשכחה וכו' שהרי שדך וכרמך אני קורא בו, מפני שהי' שלו, והרי הוא שלו, אבל אם זכה מן ההפקר בשדה של אחרים הר"ז פטור מן הכל, עכ"ל, וי"ל דהוא הדין בנידן דידן.

והנה מקור דברי הרמב"ם הוא מירושלמי בפ"א ה"ג, יעו"ש, ובביאור הגר"א מובאר שם להדיא דלא כמש"כ, אלא דבקנה קרקע ופירות תלושין גם בזה אחר זה חייב, והנה י"ל דמה שהובא לעיל בשם הגרי"ז צ"ל דמשום פטורא דאדמתך, התולש פירות קודם חלוקה ואח"כ נתחלקה הארץ מביא ביכורים, כיון דעתה יש לו פירות וקרקע, זה אתי שפיר לדעת הגר"א, אבל לדעת הרמב"ם הנ"ל נראה דאי אפשר לומר כן, אלא אינו מביא ביכורים אלא א"כ קנה הפירות והקרקע בבת אחת.

/ מרן ר' חיים קניבסקי שליט"א /

בענין ללמוד מביכורים לדין הגשת המנחה

ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני מזבח. בסוטה (יד): ילפינן מקרא שאין צריך ליגע המנחה עצמה במזבח אלא הכלי. ויש לעיין למה לא ילפינן זה מבכורים דכתיב בהדיא ולקח הכהן הטנא מידך והניחו, אלמא דרק הכלי נוגע, דגם בכורים טעונים הגשה כמ"ש בירושלמי (בכורים פ"ג ה"ד), וכ"כ התוס' בב"ב (פא:), ובמנחות (פו:), דבכורים טעונים הגשה, והא דתנן במנחות (סא:): דבכורים אין טעונים הגשה היינו בכהן, רק הבעלים מגיש. ויש לומר, דא"א

מנהג 'מאכלי חלב'

זכר לשעת מתן תורה

בשם הרב, טעם לאכילת מאכלי חלב בשבועות, כי קודם מתן תורה היה מותר בשר נחירה, ובשעת מ"ת נאסר, והוצרכו לשחוט, ולכ"ע בשבת ניתנה תורה, ובאותו שבת לא היה להם בשר שחוט, ולא יכלו לשחוט, הוצרכו לאכול מאכלי חלב, ולזכר זה אנו אוכלין ג"כ מאכלי חלב. ושאלתי דשחיטה ניתנה אח"כ במ' יום, והשיב בנו מו"ה ד"י נ"י שבעשרת הדברות מרומז כל המצוות.

אמרי פנחס

להיות רך כחמאה

בקידוש היום בעת הסעודה של חלב אמר [בעל דברי שמואל זי"ע]: מדוע אוכלים מאכלי חלב בחג השבועות לסימן שיהודי צריך להיות רך כחמאה, כמו שאז"ל לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז.

בית דלי

אכילת חלב בנפרד מבשר - דוגמא להתורה

הטעם מה שאוכלים בשבועות מאכלי חלב וגם בשר, כי איסור בשר בחלב כל אחד בפני עצמו הרי הוא היתר ורק ע"י התערובות נעשה גוף האיסור, ולכן אוכלין ביום קבלת התורה הקדושה בשר וגם חלב, ושיהיה כל אחד בפני עצמו בלא תערובות, להראות כי התורה הוא בירור התערובות טוב ורע.

אבני נזר

פניני המועד

הקשר של דין בשר בחלב - לתורה

לא תבשל גדי בחלב אמו. ובמכילתא, רש"א מפני מה נאמר בג' מקומות, כנגד ג' בריתות שכרת הקב"ה עם ישראל, א' בחורב, ואחד בערבות מואב, וא' בהר גריזים וכו'. וצריך ביאור, למה דוקא מצוה זו נכתבה ג' פעמים. וי"ל ע"פ הפסיקתא רבתי ספכ"ו, שהמלאכים בקשו את התורה, א"ל הקב"ה

ללמוד מבכורים, דבכורים גם הכלי עצמו הוא ממתנות כהונה, דהסלים והבכורים ניתנין לכהנים, ואע"ג דבעשירים מחזירין הסלים לבעלים, מ"מ אם נטמאו הבכורים נותנין הכל לכהנים כדאיתא בירושלמי מובא בר"ש (פ"ק דבכורים מ"ט) דדרשין ולקח הכהן הטנא מידך, פעמים שאין לו אלא הטנא, א"כ כ"ז שהבכורים בתוכו הוא ג"כ בכלל הבכורים, ולכן סגי בנגיעת הכלי, אבל במנחה שאין הכלי נקרכת כלל, ס"ד דבעי נגיעת מנחה גופה, ולכן צריך קרא.

טעמא דקרא

/ מרן ר' ארי' יהודה ליב שטינמן שליט"א - בעל אילת השחר /

בגדר 'הבאת ביכורים'

בגמ' מכות (יט.) איתא, דתניא רבי אליעזר אומר, בכורים, מקצתן בחוץ ומקצתן בפנים, שבחוץ הרי הן כחולין לכל דבריהם, שבפנים הרי הן כהקדש לכל דבריהם. ובריטב"א כתב וז"ל, בכורים מקצתן בחוץ ומקצתן בפנים שבחוץ חולין ושבפנים קדש. אפשר דהא אפילו בשהלכל בסל אחד וקסבר כמ"ד במס' שבת דאיגוד כלי לאו שמיה איגוד שהרי אין לנו לחלק בענין איגוד כלי בין זו לשבת. או אפשר דמיירי שהן בשני כלים ומשום דהפרישן כאחת נקט לשון מקצתן, עכ"ל.

היינו, דלמ"ד אגד כלי שמיה אגד מוכרח להעמיד בשני כלים, והיינו דבכלי אחד כיון דבא מבחוץ כל שעדיין חלק מהכלי בחוץ, אז דין כל הפירות כבחוץ. ובערוך לנר תמה על הרמב"ם דכתב מקצתן בפנים חייב על אלו שבפנים, אע"ג דפסק דאגד כלי שמיה אגד.

ואפשר דשיטת הרמב"ם לחלק, דנהי דאגד כלי נותן דין בהחפץ כרשות של הכלי, אבל אין ראייה דאין לו דין של המקום ההוא כלל, כגון בהוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, יתכן שזה גם כאילו מונח ברשות הרבים, אבל גם לא נעקר לגמרי מרשות היחיד, ולגבי שבת לא יתחייב כל שלא נעקר מרשות הקודם לגמרי, משא"כ לענין ביכורים, כיון שיש לו דין כבפנים, אף אם לא נעקר מרשות הקודם לגמרי, מכל מקום אפשר להיות כבר קדוש.

והנה במצות הבאה דביכורים יש להסתפק, אם ההבאה תהיה ע"י חרש שוטה וקטן אם יתקיים מצות ביכורים בזה, ועיין בב"א פ"א דמשמע דשייך דינים על ההבאה, ולפי"ז מסתבר דבהבאה דחשו"ק אין כאן קיום מצוה.

והנה מרש"י ותוס' משמע, דהאי שיראו פני הבית היינו בית המקדש. אכן ברמב"ם (פ"ג מביכורים הל' א') מבואר דפני הבית היינו תוך החומה, והנה לרש"י ותוס' אפשר דהא דנתקדש בהיותו נמצא בעזרה אינו סתם מפני שזה נמצא שם, אלא מפני שנתקיים מצות הבאה כיון דיש דינים בהבאה, ולפי"ז אם יביאנו חשו"ק אפשר דלא התקדש. ולפי"ז יש יותר לדמותו קצת לענין שבת, וכיון דאגד כלי לא שמיה אגד, אין שם עקירה על המקום הקודם וההכנסה לרשות החגש, ה"נ כאן, אין שם מביא לעזרה בזה, כיון שיש אגד כלי בחוץ.

להרמב"ם דתלוי בחומה, וזה ודאי דאין כלל מצות הבאה לפנים מהחומה, אלא דעצם היותם בפנים הוא דמקדשתו, ובזה הא ודאי לא שייך מחמת הוצאה מרשות הקודם, רק מה שנמצא בפנים זה נותן בו דינים, ובודאי דהכלי נמצא גם בפנים וגם בחוץ ולא שייך לתת לו דינים מבחוץ יותר מבפנים. ולכן שפיר כתב הרמב"ם דבמקצתן מבפנים ומקצתן מבחוץ נתקדשו אלו שבפנים, ולא תלוי כלל בדין של אגד כלי.

אילת השחר, מכות שם

נושאים

בסתירת הרמב"ם בדין שתי הלחם

במשנה מנחות צה: איתא, אחת שתי הלחם ואחת לחם הפנים לישתן ועריכתן בחוץ אפייתן בפנים, ואינן דוחות את השבת. ובגמ' מקשה, אי אפייתן בפנים אלמא תנור מקדשתן, וא"כ אמאי אין דוחות את השבת הא איפסלא בלינה, ונשאר הגמ' בקושיא. וכתבו התוס' שם, דע"כ תברא, מי ששנה זו לא שנה זו, היינו דמאן דתני אפייתן בפנים ס"ל דוחות את השבת, דא"כ לאפותו מערב שבת, ומאן דתני דאין דוחות את השבת ס"ל דאפייתו בחוץ, ע"ש.

קשה, דהרמב"ם (פ"ה מתמידין ומוספין ה"ז) פסק, דלחם הפנים אפיית בפנים, ובהל' י' שם פסק דאין אפייתה דוחה את השבת. י"ל עפ"י קושיית הברכת הזבח שם על קושיית הגמ', דהלא קי"ל דאין כלי שרת מקדשין אלא מדעת, וא"כ מה מקשה הגמ' דע"י אפייתה בפנים תתקדש ותיפסל בלינה, הלא יש עצה לאפותו ע"מ שלא יתקדש, עיי"ש. וא"כ יש לומר דסוגיין אתי למ"ד כלי שרת מקדשין אף שלא לדעת, ולכן הקשה הגמ' שפיר סתירת ה' דינים במשנה. אבל הרמב"ם לשיטתו דפסק דאין כלי שרת מקדשין אלא מדעת, לכן שפיר אופין בפנים מערב שבת, ולא נפסל בלינה כיון דלא מכוין לקדשו (עי' באחרונים שהרבו לדון בכל זה).

בדין חֶלֶב בהמה טהורה

איתא בגמ' בכורות (ו:), חֶלֶב בהמה טהורה מנלן דשרי וכו', ואב"א מהכי 'ארץ זבת חלב ודבש', ואי לא שרי לא משתבח לן קרא במידי דלא חזי. מבואר, דלולי הרמז בפסוק להתיר חֶלֶב היה הדין שאסור לשתותו.

מקשה ר' עקיבא איגר בכתב וחותם (תנינא ס' מב), מאיזה דין איסור יש לנו לאוסרו, אם מדין 'אבר מן החי', הא אין זה אבר. אם מדין 'בשר מן החי', אין כאן בשר. אם מדין 'היוצא מן החי', מה נענה למ"ד בהמה בחייה לאו לאברים עומדת, וא"כ בהמה בחייה עדיין אינה אסורה כלל, באופן שאף היוצא ממנה מותר. ובפסקי הרי"ד איתא בזה"ל: וחלב בהמה טהורה מנלן דשרי, פי' כיון דמתמצה מן החי ליהוי כאבר מן החי, ומשמע בכוונתו דר"ל דיאסור מדין 'יוצא מן החי', וכ"מ ברשב"ש ס' תקס"ג.

ובביאור הדבר שחלב יאסר מדין 'יוצא מן החי' מבאר הקובץ הערות (ס' נט, אות יב) וז"ל: וי"ל דכללא דיוצא הוא, שהבן יש לו דיני האב, ובבהמה בחייה, אף דאיסור אבר מן החי אינו חל בפועל אלא בשעת תלישת האבר, אבל מ"מ תיכף משנולדה הבהמה חל עליה הדין שאם יתלש אבר ממנה יהא אסור, דסיבת האיסור ישנה בה מתחלתה, אלא דזמן חלות האיסור בפועל הוא בשעת תלישת האבר, וכשם שחל הדין על הבהמה שלאחר שיתלש הבשר ממנה יאסר, ה"נ חל הדין הזה על החלב, שלאחר שיתלש מן הבהמה יהא אסור, דהחלב יש לו דין הבהמה עצמה, ע"כ, עי' מש"כ בשם הקה"י לקמן.

אולם בשו"ת נודע ביהודה (תנינא יו"ד ס' לו) כתב לפרש, דלולי הקרא היה חֶלֶב אסור מדין 'אינו זבוח', והיינו העשה דזביתה שנאמר בו (דברים יב, כא) 'וזבחת מבקר ומצאנך', שהשחיטה הוא המתיר לכל אשר בבהמה. דכל הנמצא בבהמה אף אם אינו בכלל 'נפש' או 'בשר' הרי הוא בכלל 'מבקר ומצאנך', ולכן לולי הקרא המתיר שתיית חלב היה מקום לאוסרו משום 'אינו זבוח'.

בקהלות יעקב (שם ס' ו) מתמה על הנוב"י וז"ל: לכאורה הדבר נראה רחוק קצת וכו', והרי חלב זה אין בו חיותא כלל, והרי הוא מונח בבהמה כמונח בדיקולא, עי' תוס' מעילה (יב: ד"ה חלב המוקדשין), ע"כ. היינו דקשה למה צורך לשחיטה להתירו, הא אינו חלק מהבהמה כיון שאין בו חיותא. ומישיב, דכיון דדין יוצא מן האיסור לא נאמר רק באיסור לאוין ולא באיסור עשה, כמ"ש הרה"מ (פ"ב מאכל"א ה"ג), וע"כ צ"ל דהחלב הוא ממש מגוף הבהמה, ושפיר צריך להשחיטה להתירו, עיי"ש. ע"ע ספר הערות להגר"ש אלישיב שליט"א בזה, ולגבי דין בן נח, ע"ש.

רע"א, נודע ביהודה, קובץ הערות, קהלות יעקב

הרי אכלתם בשר בחלב אצל אברהם ולא מצאו תשובה, א"ל הקב"ה למשה עד שהשעה פנוי' כתב לך את הדברים האלה, כי ע"פ הדברים האלה כרתי אתך ברית וגו', ולכך סמכו ללא תבשל גדי וגו', ע"ש. א"כ מבואר, דע"י בשר בחלב ניתנה התורה לישראל וכתר עמהן ברית, ולכן נכתב מצוה זו ג' פעמים.

עוד י"ל, ע"פ הגמרא גיטין (ס:): לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על תורה שבעל פה, ובמצות בשר בחלב מבואר שעיקרה בתורה שבעל פה, שבתורה שבכתב לא נכתב אלא גדי בחלב אמו, ולכך נשנית מצוה זו ג' פעמים לרמז על תורה שבעל פה.

טעמא דקרא, להגר"ח קניבסקי שליט"א

נעשה ונשמע - אין בו חסרון של אסמכתא

המפרשים הקשו, האין מהני מה שקבלו ישראל עליהם ואמרו 'נעשה ונשמע', הא כיון דהקדימו נעשה לנשמע ולא ידעו כמה מצוות מקבלים עליהם ומהות המצוות, הוי ליה כמחייב עצמו דבר שאינו קצוב שמבואר בשו"ע (חו"מ ס' ס' סעיף ב) דאעפ"י שקנו מידו לא נשתעבד להרמב"ם, ע"ש, והוא מדין אסמכתא דאין דרך בני אדם לגמור ולשעבד נפשם בדבר שאינו ידוע הקצבה.

ואפשר לומר לפי מש"כ בשדי חמד (מערכת ד' אות יג) לענין דבר שאין לו קצבה באופן שהתחייב על ידי קבלת הנאה דיש אומרים בכהאי גוונא מהני ע"ש. וא"כ י"ל דהכא כיון דקבלו ישראל את ארץ ישראל, וא"כ מטיא להו הנאה, ולזה שפיר מהני מה שקבלו ישראל עליהם ואמרו נעשה ונשמע.

ישראל סבא, צאנז

מעלת הנבואה של משה רבינו שראו במעמד הר סיני

משה ידבר והאלקים יענו בקול (שם יט). והנראה דאחד מן החילוקים שיש בין משה לשאר הנביאים, הוא דשאר הנביאים לא יכלו לשאול, ורק נאמר להם. אבל משה רבינו היה יכול לשאול, כדכתיב 'עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם' ויקרב משה

שואלין ודורשין

בענין המודעה רבה לאורייתא

איתא בגמ' (שבת פח.) על הפסוק ויתיצבו בתחתית החר, א"ר אבדימי מלמד שכפה הקב"ה עליהם את החר כנגיט, ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, א"ר אחא בר יעקב, מכאן מודעה רבה לאורייתא, אמר רבא אעפ"כ הדור קבלוה בימי אחשורוש. ופי' רש"י, שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקיבלתם עליכם יש להם תשובה שקבלתו באונס.

קשה, הא קיימא לן (ח"מ סי' קנא סק"ג) שתלוהו וזבין זבינא, דהיינו אם כופין אדם למכור חפץ ואם לאו הורגים אותו, הוי מכירה גמורה ולא מהני טענת אונס, דאגב אונסיה גמר ומקנה, אם כן מדוע הוי כפיית החר טענת אונס, שכן על כל מצוה שמקיימים מקבלים שכר.

א. י"ל, הקב"ה נתן להם את התורה רק שלא על מנת לקבל פרס, אם כן לא שייך תלוהו וזבין. הפלאה, כתובות ח:

ב. הא דתלוהו וזבין מהני דוקא כשנותנים הכסף מיד אז גמר ומקני, אבל מתן שכר מצות הא אמרינן בגמ' (ע"ז ג.) היום לעשותם ומחר ליטול שכרם, דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ולכן לא מהני כשהוא באונס.

מהרי"ט אלגאזי מובא בהקדמת שו"ת בית אפרים אה"ע, ועיי"ש שמדחה התירוצו, דרך בבשר ודם צריך כסף מיד, אבל בהקב"ה נאמר שנאמן לשלם שכר, והוי כמיד.

ג. דוקא אם לאחר שעושה המעשה שכפו עליו נפטר מהאונס אז אמרינן דגמר ומקנה, אבל כאן הכפיה לקבל התורה לא נפטר אף לאחר שכפו שנשאר הכפיה לעולם שמוכרחים לקיים התורה, שוב הוי מודעה רבה לאורייתא ולא גמר ומקני.

שו"ת פרח מטה אהרן סי' יז, עי' שו"ת שואל ומשיב (מהדו"ג ח"א סי' שנ) מה שדן בזה מדין תלוהו וקדיש דהוי נמי שעבוד לעולם, ומיישב כיון דיכולה לטעון מאיס עלי, שוב לא נחשב לשעבוד לעולם.

ד. מאן דאמר דמתן תורה הוי מודעה, לא סבירא ליה דתלוהו וזבין הוי זבינא, כיון דמח' הוא בגמ' ב"ב שם (מז).

בית מאיר שבת שם

ה. כלל ישראל במתן תורה לא היו מוכרים אלא קונים, וכן איתא בגמ' ברכות (ה.) אמר ר' זירא וכו', בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, אדם מוכר חפץ לחבירו מוכר עצב ולוקח שמת, אבל הקב"ה אינו כן, נתן להם תורה לישראל ושמת שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם תורתני אל תעזובו, ודוקא תלוהו וזבין פסקינן דהוי מכר, אבל אנסוהו ליקח הוי שפיר מודעה ולא קנה. והאחרונים שהקשו כן סברי דכיון דכלל ישראל נתחייבו לקיים את התורה הוי כמכרו עצמם לעבדים.

חתם סופר ע"ז (ג.)

ו. דאיתא בילקוט תהלים, מצינו כשהיו ישראל עומדים על הר סיני בקשו לגנוב דעת עליון, שנאמר כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע, ויפתחו בפיהם שאמרו נעשה ונשמע ולבם לא נכון עמו ואע"פ כן והוא רחום. א"כ כיון שהקב"ה היה יודע מה שבלבם, א"כ לא נתכוונו לקבל את התורה, לכן לא מהני תלוהו וזבין, ובשלמא בכל פעם דמהני היא משום דלא איכפת מה שחושב בלב דהוי דברים שבלב, אבל כאן שהקב"ה ידע זה לא מהני.

שו"ת בית אפרים אה"ע, בהקדמה, עי' שו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' ק סקי"ב) מה שתמה על הילקוט מהפסוק והיה לבכם זה להם וגו'.

ז. הא דמהני תלוהו וזבין דוקא כשמוציא חפץ מיד בשעת מכירה אז מהני, משא"כ אם רק מתחייב ואינו נותן כלום בשעת המכר לא הוי זבינא, לפי"ז מובן מדוע במתן תורה לא הוי קבלה גמורה כיון דהוי באונס, וכלל ישראל לא הוציאו כלום מרשותם, ע"כ לא מהני התלוהו וזבין.

שו"ת חמדת שלמה חו"מ סי' יג, ומצא כן בהגהות מימוני סוף הל' שביעית

את משפטן לפני ה' כמבואר בפ"ז (ה"ו) מיסוה"ת, ובסנהדרין פרק חלק בביאור הי"ג העיקרים היסוד השביעי, עיי"ש.

והנה כתב הר"מ (בפ"ח מיסוה"ת ה"א), וז"ל, משה רבנו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה וכו', ובמה האמינו בו במעמד הר סיני שענינו ראו ולא זר, ואזנינו שמעו ולא אתר, האש והקולות והלפידים, והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אלינו ואנו שומעים וכו' עכ"ל. ולפ"ז כל מה שהיה מיוחד במשה רבינו ראו את זה במעמד הר סיני דהא ע"י מעמד הר סיני נתאמת נבואתו. ועפ"ז זהו המבואר 'משה ידבר והאלקים יענו בקול', דהיינו דהשם עונה למשה כששואל, וזהו מיוחד במשה רבינו כמשנ"ת, ובמעמד הר סיני ראו את זה.

חי' הגרי"ז

פניני אור

הכנה למעמד הקדוש

מהראוי להיות מי שיש בו מדעת קונו, ויראת ה' נגד פניו, בעת הספירה מכל יום ויום שחלף ועבר, ירגיש תענוג מחדש, להיות שנתקרב יותר אל אהבת דודים, חג הקדוש יום מתן תורתנו הקדושה, יחוד הכללי, לחבר תורה שבכתב עם תורה שבעל פה, אשר כל עצמם, הכל תולה לערך השתדלותו והתאמצו בתיקון ז' מדותיו, לטהרם ולנקותם ממום מגע נכרי, וגם להתבונן במאוד מאוד אם הכנתו שלימה, וכבר מוכן ומוכשר לקבל התורה, שצריך להיות מופשט מכל גשמיות, כאשר מאז במעמד הקדוש, היו ישראל מוכנים ומזומנים עם כלי גופם מזוככים בתכלית הזיכוכ מחלאת טומאת מצרים.

פרי הארץ

מעין הקדושה של מעמד הקדוש

ידוע מדברי קדושי עליונים, שבכל ימים טובים תוזר הדבר לאיתנו הראשון, ובחג השבועות נמי מדרגתו לקדושה גדולה, מעין קדושת ישראל במעמד הקדוש ביום הקדוש הזה בהר סיני.

מאור ושמש

בוקרו של חג השבועות

ובהגיע אשמורת הבוקר מעט קודם עלות השחר בעת שמשחירין פני הרקיע במזרח אשר אז נקרא אילת השחר, אז צריך שתטבול במקוה, ועי"כ אנו מקבלים תוספת קדושה.

שער הכוונות

ואח"כ באשמורת הבוקר, מעט קודם עלות השחר בעת שמשחירין פני הרקיע סוד אילת השחר, אז מצוה לטבול כדי לקבל תוספת קדושה מבחינת הכתר, ועליו נאמר 'וזרקתי עליכם מים טהורים'.

עץ חיים

קבלת התורה

הכח לקבל התורה ג"כ מהשי"ת

פנים בפנים דיבר ה' עמכם כו'. במדרש הרב נותן והתלמיד מקבל כו' ע"ש. פי' כי הקב"ה נותן התורה, ונותן ג"כ כח בישראל לקבל התורה, כי הכל ממנו הוא. והכנת בני ישראל אל התורה הוא חסד בפ"ע, שזכו בני"ה להיות מכון פנים בפנים לקבל הדברות. וזהו ה' ע"י משה רבינו ע"ה, כמ"ש אנכי עומד בין ה' וביניכם. וזה מתעורר בכל שנה ג"כ, כמ"ש 'עומד' ולא כתיב עמדתי. וזהו ג"כ תנופת שתי הלחם, לחם מן השמים ומן הארץ, בחי' תורה שבכתב ושבע"פ, פירוש הנתינה והקבלה שניהם מתעוררין בחג הזה.

שפת אמת

קבלת התורה בכל שנה - כל מה שיחדש בתורה

...כמו שכתבו חז"ל שכל הנביאים קבלו נבואתם מהר סיני. כמו כן בכל שנה ושנה מקבל כל אחד מישראל בחג הזה כל מה שעתידי להבין ולחדש בתורה. וז"ש אלמלא האי יומא כמה יוסף איכא בשוקא, 'האי יומא' ממש, זה החג שבו ניתן התורה בכל שנה.

שפת אמת

התורה הוא גם שמחת הגוף

בגמרא (פסחים סח:): אמרינן הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם. רצה לומר, דבפסח אדם שמח שגופו שמח

בטענת המלאכים - דדינא דבר מצרא

גמ' שבת (פח:): ואמר רבי יהושע בן לוי, בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה וכו', תנה הורדך על השמים. כתב בספר חן טוב, דמלאכי השרת באו בטענה דבר מצרא דאיתא במס' בבא מציעא (קח.). דינא דבר מצרא, שנאמר (דברים ו, יח) ועשית הישר והטוב בעיני ה', וזהו שטענו מלאכי השרת צבא המרום שהתורה היתה שרויה אצלם במרום, ואם כן הם קודמים לישראל ליתן להם התורה דבר מצרא קדים דכתיב ועשית הישר והטוב. ויש להבין א"כ אמאי ניתן התורה לישראל, ולא חש לטענתם של המלאכים.

א. יש לומר על פי מה שכתב מרן הבית יוסף (חו"מ סי' קעה) בשם הר"ן, דגירסת בעל הלכות הוא, דחשיב להנהו דלית בהו דינא דבר מצרא והם אשה ויתמי ושותפים ושכני העיר ושכני שדה תלמיד חכם וקרוב לית בהו דינא דבר מצרא. והשתא כיון דבקרב לית ביה דינא דבר מצרא דאדרבה לקרובו הוי הישר והטוב טפי, א"כ כל שכן לבנו לית ביה משום דינא דבר מצרא, וישראל הם בנים לה' כדכתיב בנים אתם לה' אלקיכם, ממילא ליכא למיחש בהא משום ועשית הישר והטוב. ועל פי זה יובן מקראי קודש (משלי ד, א-ב) שמעו בני מוסר אב, והקשיבו לדעת בינה, כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו. כוונתו רוצה לומר, כי אמר אלקים אל תעזבו את המקח משום ועשית הישר והטוב, הואיל ואני אביכם. וזהו שמעו 'בנים' מוסר 'אב', דאב לגביה בריה לית ביה משום ועשית הישר והטוב, כי לקח 'טוב' נתתי לכם, ואל תחושו משום הישר והטוב על כן תורתי אל תעזבו.

ספר שמע יעקב

ב. יש לומר על פי מה דאיתא (שם) מתנה ליה בה משום דינא דבר מצרא. וזה יש לומר שדייק הכתוב, כי לקח טוב 'נתתי' לכם, לרמז דבמתנה ליכא משום ועשית הישר והטוב.

שם

ג. יש לתרץ על פי מה דאיתא במדרש רבה (פר' עקב פ"ג אות א) דעשרת הדברות היו קידושין לישראל כדין המקדש בשטר, ובלקט שמואל (ערך תורה אות כ) כתב, דכל התורה היא קידושין, ולכך נאמר דבר אל בני ישראל דבעי כתיבה לשמה. ואפשר שזהו אומרו במס' שבת (פט.) מדבר קדש, שנתקדשו ישראל עליו, וכיון שהקדש מלשון קידושין והתורה היתה שטר קידושין, אם כן הרי לא שייך דינא דבר מצרא במקדש את האשה.

ראש דוד, פר' יתרו

ד. י"ל לפי מ"ש הרמ"א בחו"מ (סי' קעה סעיף סג) דמי שמכר שדה לזמן ולא לחלוטין לית בה דינא דבר מצרא, וכיון דמצינו דמצות בטילות לעתיד לבא, א"כ התורה הוא לזמן קצוב ולית בי' דינא דבר מצרא, ע"ש.

קולו של יעקב בשם ספר לחם עוני

ה. בפשטות יש לומר, דכיון דדין בר מצרא אינו אלא מדרשת חז"ל ממ"ש ועשית הישר והטוב, נמצא דאי לאו שקיבלו ישראל קודם התורה, והיה נשאר בשמים, לא היה נדרש הק' דרשא, ולא היה דין דבר מצרא כלל.

כ"ק אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצ"ל

המקוה בבוקרו של חג השבועות

כבר זמן טובא לפני חג השבועות היה הרבי [בעל אמרי חיים זצ"ל] 'שטארק פארקאכט', ובווער בגודל מעלת המקוה של לפני עלות השחר בחג השבועות, כידוע מהאר"י הק'. והיה שואל את הבחורים האם הם כבר מוכנים למקוה. כמובן שרצינו מאוד לראות את הליכתו והכנתו של הרבי ז"ל למקוה, ולוינו אותו התלמידים למקוה. בדרך הליכתו סיפר ושח כל הזמן על דא ועל הא, ולא ראו עליו שום השתנות. אמנם ברגע שהגיעו לפתח המקוה נעשו פניו אימות כמכות אש, וברתיחת קודש עזב את הגבאים ורץ למקוה.

אור חיינו, וויזניץ

צריכין רפואה לעינים לראות הקולות וברקים

פעם אחת הסבו הרב מבארדיטשוב זי"ע והרב מקוזניץ זי"ע בחג השבועות בלילה, אמר הרב מבארדיטשוב 'מי שיש לו עינים זכות יכול לראות למחר הקולות וברקים שהי' בעת מתן תורה'. אמר הרב מקאזניץ, א"כ צריכים להתפלל שהשי"ת יתן לנו רפואה לעינים שנוכל לראות.

כתבי ר"י שוב

פלפולים

בענין מודעה רבה לאורייתא.

ויתיצבו בתחתית ההר (יט, יז). אי' בשבת (פח). מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית כו', מכאן למודעה רבה לאורייתא. ופירש"י, שאם יזמינכם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם, יש להם תשובה שקבלוה מאונס. והקשו המפרשים, דהא הוי כתלוהו וזבין דאמרינן (ב"ב מז:). דאגב אונסיה גמר ומקני, והכא נמי נימא כן.

וי"ל, דאיתא התם, דרך במכירה הדין כן, ולא במתנה, דבתלוהו ויהיב לא קנה, וכיון דצריך לעבוד שלא ע"מ לקבל פרס, ע"כ הוי כתלוהו ויהיב. ואי' בר"ה (ד). האומר סלע זו לצדקה ע"מ שיחיה בני כו', הר"ז צדיק גמור, ובתוס' שם דמ"ש 'אל תהיו כעבדים כו' ע"מ לקבל פרס' נאמר רק באומות העולם שתוהין על הראשונות. ולפי"ז י"ל, דלכך הוצרכו לשבועה דערבות מואב, כיון ששבועת הר סיני היתה קודם קבלת התורה, והיה אז דינם כבני נח דאמרינן בהו 'אל תהיו כו' ע"מ לקבל פרס', א"כ הוי כתלוהו ויהיב דלא קנה, ולכך הוצרכו עוד לשבועת ערבות מואב, שאז כבר היה דינם כישראל.

יציב פתגם, למרן אדמו"ר הגה"ק מצאנז-קלויזנבורג זצ"ל

כמין חומר:

- א. קשה: מה התשובה שקבלוה מאונס ולכן לא קיימים מה שקבלו, הא הדין הוא אגב אונסיה גמר ומקני, כדין דתלוהו וזבין.
- ב. תירוץ: כיון דצריכין לעבוד שלא ע"מ לקבל פרס, ע"כ לא הוי כתלוהו וזבין, רק כתלוהו ויהיב דאין בזה הדין דאגב אונסיה גמר ומקני.
- ג. שיטת תוס' דשלא ע"מ לקבל פרס נאמר רק באוה"ע.
- ד. השבועה דקבלת התורה ה' לפני מתן תורה, והי"ל דין בני נח, ע"כ הוי כתלוהו ויהיב דלא מיקני, לכן לא קיימו מה שקיבלו.
- ה. לכן הוצרכו לעוד שבועה דערבות מואב, שאז הי"ל דין ישראל.

בענין גדול מי שמצווה ועושה

גמ' שבת, ההוא מינא דחזיה לרבא דקא מעיין בשמעתתא, ויתבה אצבעתא ידיה תותי כרעא, וקא מייץ בהו, וקא מבוען אצבעתיה דמא, אמר ליה עמא פזיזא דקדמיתו פומיכו לאודניכו, אכתי בפחזותייכא קיימיתו, ברישא איבעי' לכו למשמע, אי מציתו קבליתו, אי לא לא קבליתו וכו'. ויש לדעת איך תלוי זה בזה, שאחר שראה דם יוצא מאצבעותיו של רבא שאל אותו מדוע הקדימו ישראל נעשה לנשמע.

אמנם יש לומר בהקדם דברי המפורשים שהקשו, כיון דקיים אברהם אבינו כל התורה כולה עד שלא ניתנה, מדוע לא מל את עצמו קודם שצוה לו הקב"ה. ותירצו ב' תירוצים, א. דאיתא במס' קידושין (לא). גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה, ותינת בשאר מצוות שבתורה היה יכול לקיימן קודם שנצטוה וגם לאחר שנצטוה, אבל במצות מילה אם ימול מקודם שוב אינו יכול לקיים עוד אחר שנצטוה,

שיצא מעבדות דהוא טובות הגופני. אמנם שבועות דהשמחה הוא נתינת התורה והיה קשה לגוף לשמוח דהא מתן תורה הוא רק טובות רוחניות, לזה אמרו בעצרת דבעינן נמי לכס, שישמח הגוף דיאמין שהתורה הוא חיי העולם הבא ועולם הזה ואורך ימים בימינה ובשמאלה כו' (משלי ג, טז) ורפאות תהיה לשרך כו' (שם ג, ח), ובזה יתענג גופו גם כן, ויתעלס גם כן בשימו דברים אלו על לבו.

קדושת לוי

מעמד הנבחר

צדיקים - מדריגת מתן תורה

שמעתי מאדמו"ר מו' שמחה בונם מפרשיסחא ז"ל, כי מהעת שבטל יצרא דעבודה זרה שהיה בוער, כמו שאמרו בפרק חלק (סנהדרין ק"ב ע"ב) שאמר מנשה מלך ישראל ז"ל, אי הוית התם הוית נקיטא בשיפולי גלימך ורהטת אבתראי, נצטנן התבערה מעבודת הבורא ברוך הוא גם כן, ואין חשק כל כך לקדושה כי זה לעומת זה עשה אלקים. ואך אנו רואים בחוש שהצדיקים האמיתים יש להם להבת אש בלבם עד כלות נפשם באמת לה' יתברך, מחמת שנזדככו כל כך ופסקה זוהמתן בכח העבודה שלהם בכל נפשם ומידותם, עד שבאו למדריגת מתן תורה, ובודאי בשעת מתן תורה היה להם בודאי החשקות הגדול כמו בעת אשר היה היצר הרע, והיה זך ונקי כמו המלאכים ממש שנאמר בהם (יחזקאל א', י"ג) והחיות בוערות. ומי ישער ההתלהבות הגדולה והנוראה. כמו כן היו ישראל באותה שעה כיון שבא להם זה מחמת גילוי האלהות, אדרבה נתחזקה נשמת ישראל בעליה רבה ובכלות נפשם ממש כמו שנאמר (שיר השירים ה', ו') נפשי יצאה בדברו ונתהפך היצר הרע לטוב והיה להם החשקות יותר ויותר...

רמתיים צופים

ויעמדו מרחוק...

אותם נשמות מבנ"י שבאו להר סיני לשמוע אנכי ולא יהי' לך, עומדים עד היום קרובים, ואילו אלו שבאו רק לראות את הצ'אצ'קאלאך, עליהם נאמר וירא העם ויגעו ויעמדו מרחוק, הם עומדים רחוק עד היום.

ר' משה מקוברין זצ"ל

מכתבי קודש

מהרה"ק בעל 'תפארת שלמה' מראדאמסק
זי"ע להרה"ק בעל חי' הרי"ם מגור זי"ע
- בפרוס חג השבועות

ב"ה יום ד' בתקתי תר"ך לפ"ק
 רדאמסק. עתרת ברכה ושלם אל כבוד
 הרב האי גאון ב"ק חו"פ מפה"ד רועה
 ישורון גדול בישראל ע"ה כ"מ מוהר"ר
יצחק מאיר נ"י.

ממעמקי לבי אקרא בתחינתי לפני
 כבוד הדרת גאונו וקדושתו להזכירני תמיד
 בגשתו בקודש לפני אדון כל, לעורר רחמי
 שמים עלי ברפואת תעלה להשיבני לאיתן
 בריאותי, שיהי לי דעת וכו' לשקוד בתורה
 ועבודה כחפץ כל ידיו, בפרט בימים
 הקדושים הבאים לקראתינו זמן קבלת
 תורתנו, שנה' נכונים לקבל ביום הקדוש
 יום מתן תורתנו את תביון עוזו, ובזכות זה
 נוושע בכלל כאחב"י ברב ישועות ונחמות,
 וגם אנכי אצוה את ברכתי אשר יופיע ד'
 עליו ישעו ממרומים לחזקו לסעדו לפעול
 בעבודתו הקדושה השפעות קדושה וחסדים
 גדולים כרצון עבדי ה', בעד כל אחינו ב"י.

כ"ד ידיו המעתיך בעד הרמת קרנו
 ואריכות ימיו על ממלכתו, ועינינו יחזו
 צאצאיו וצאצאי צאצאיו, זרע ברוכים ברב
 טוב כל הימים. כ"ד הדורש שלומו וטובתו
 כל הימים.

הק' שלמה הכהן בן פרוסט

לע"ה ולבריאת הנכון

ולכל מרבית ביתו ולכל הנלוים אליו
 לטובה חיים וברכה עד עולם.

ילקוט תפארת שלמה

מכתבי קודש מכ"ק אדמו"ר ר' אברהם
אלימלך מקרלין זצ"ל - לחג השבועות
תרפ"ז, לעיר הק' צפת תו"ב.

ב"ה, ספירת יום ט"ל למספר בני
 ישראל, כל טוב לאהובי אנ"ש יושבי
 עיה"ק צפת תו"ב, יהי ברכת ה' עליהם
 ולכל אר להם, ויתברכו בכל טוב לחיים
 טובים ומבורכים תמיד.

אחדשה"ט באה"ר, מאד שמח לבי
 והודות להשי"ת, בראותי מהאחדות
 השורר בבית מדרשו של אבותינו הק'
 זי"ע, וחסד אל יעזור שלא ישלוט שום עינא
 בישא בזה ח"ו, והי' לבבם זה כל הימים.

ומשום הכי ממתין עד שנצטוו עליה. ב. דאיכא למאן דאמר במס' ב"ק (צא:) דאין אדם
 רשאי לחבל בעצמו, ולכן כל זמן שלא נצטווה לא היה רשאי למול עצמו.

עוד נקדים דברי המפורשים שכתבו בטעם שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, משום שהיו
 סוברים דגדול מי שאינו מצווה ועושה מהמצווה ועושה.

ולפי זה יתפרש היטב דברי הש"ס, שהוא מינא דחזיה לרבא דקא מעיין בשמעתתא, ויתבה
 אצבעתא ידיה תותי כרעא, וקא מייך בהו, וקא מבען אצבעתיה דמא, הוכיח מזה דעל כרחק
 סבירא ליה לרבא כמאן דאמר דרשאי אדם לחבל בעצמו, ואם כן שוב ליכא למימר בטעם
 דלא מל אברהם אבינו את עצמו קודם שנצטווה, משום דאסור לחבל בעצמו, ועל כרחק הטעם
 משום דסבירא ליה דגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, ואם כן אמאי קדמיתו
 פומייכו לאודנייכו, דליכא למימר כדברי המפורשים דגדול מי שאינו מצווה ועושה מהמצווה
 ועושה, דהא עכשיו שמעינן דגדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה.

קול אריה

כמין חומר:

א. יש להבין הקשר בין הדם שיצא מאצבע של רבא, לשאלת המין למה הקדימו נעשה
 לנשמע.

ב. בהקדם ב' טעמים שאברהם אבינו לא מל קודם שנצטווה, א. גדול המצווה ועושה, ומילה
 א"א לעשות רק פ"א. ב. דאסור לחבול עצמו.

ג. יש מפרשים, דהקדימו נעשה לנשמע שסברו גדול שאינו מצווה ועושה.
ד. לפי"ז, כשראה המין שרבא מתבל עצמו, מוכרח דסובר שמותר, וא"כ הא דלא מל אברהם
 הוא משום דגדול המצווה ועושה, ושוב קשה אמאי הקדימו נעשה לנשמע.

זכאין כד שמעתין... קביעין תהוון בהנהו חבורתא...

זכאין כד שמעתין שבת דא שירתא, קביעון כן תהוון בהני חבורתא. ישבו פעם
 חסידים רמי מעלה בצוותא יחד עם אנשיי מעשה שהגיעו להסתופף בצילא דמהימנותם
 בצל מרן מהר"ש מבעלזא זי"ע, וערכו ביניהם חשבון נפשם, הנה רבבות עמך בית
 ישראל עולם לרגל לקבל כאן פני רבם, חסידים ואנשי מעשה ואף סתם המון עמך, כולם
 טרחו, רבים מהם באו במסירות נפש ממש, הן מחמת טורח הדרך והן מחמת עניינים
 אשר קבצו פרוטה לפרוטה מיד ליד וכו', ובאו כולם לומר נעשה ונשמע כאחד, והנה
 אמנם מה טוב ומה נעים גורלינו בזה העולם, אך בהגיע עת שנלך בו כדרך כל הארץ
 לעולם העליון מה יהא עלינו הלא רבינו ישיב אז בגנזי מרומים גבוה מעל גבוה למעלה
 בקדושה עד אין ערוך ואנו... ומה תועלת לנו א"כ ביגיעתינו ובנסיעתינו? החליטו ברוב
 עם להיכנס אל הקודש פנימה ולשטוח שאלתם לפני הצדיק, אך מי ירהיב ויאזור עוז
 להיכנס... עד שנמנו וגמרו על כמה מזקני החסידים שישמשו כשליתי הציבור.

היה זה ביום א' דשבועות כשנכנסו אל היכל המלך להרצות הדברים לפני מרן, אחר
 ששמע מרן שאלתם פתח ואמר: דעו לכם, שכל העוסק תמיד בתורת רבו ומעיין בהם
 ומוצא בהם לקח טוב לעבודתו ית"ש, נקשר הוא לרבו בקשר של קיימא אף בעולם העליון
 ואף השומע דברי רבו ונזכר בהם מזמן לזמן זוכה לקריבתו בעולם האמת ולא אלו בלבד
 אלא אף זה שאינו זכור כלל בתורת רבו, ורק בשעת אמירתה נתעורר על ידה לטובה, אף
 לו ישנה שייכות לרבו בעלמא דקשוט, והוא אשר אנו אומרים בפיט האקדמות 'זכאין כד
 שמעתין שבת דא שירתא', קביעין תהוון בהנהו חבורתא, כלומר, אם זכאים אתם אפילו
 רק בהשגת השמיעה, תזכו להיות קבועים בהנהו חבורתא בחבורת הצדיקים.

אמרות טהורות

דברי תורה

/ כ"ק אדמו"ר מהר"א מבעלזא זצ"ל /

ובאו כולם בברית יחד נעשה ונשמע אמרו ופתחו וענו ה' אחד ברוך הנותן ליעף כח. אמר אדמו"ר [מהרי"ד] ז"ל הענין בזה, על פי מה דאיתא במדרש שעל כל דיבור ודיבור של עשרת הדברות ענו ישראל ה' אחד.

והענין בזה הוא, כי רש"י ז"ל פירש על הפסוק את כל הדברים האלה, מלמד שאמר הקבה עשרת הדברות בדיבור אחד, מה שאי אפשר לאדם לומר כן, וא"כ קשה, איך הבינו בני ישראל, ועל כן ענו ואמרו ה' אחד, דאמת הוא שאין שכל אנושי יכול להשיג זאת, רק כח ה' הוא שיבינו דברות אלו.

וזהו שאמר ובאו כולם בברית יחד נעשה ונשמע אמרו כאחד - ובאו לשמוע התורה מפי הקב"ה, וחידוש גדול הוא איך הבינו דברות ה' שנאמרו בדיבור אחד, על זה 'ענו ה' אחד', שאמת שהם בעצמם אינם מבינים זאת, רק מאמינים שהוא כח ה', וזה שמסיים ברוך הנותן ליעף כח, היינו שיכולים לקבל דבורים כאלו רק בכח ה', אד"ק ז"ל.

ובדרך רמז מותר לאיש ישראל לומר וקצת באופן אחר, עפי"מ דאיתא במדרש גבולות חלק הקב"ה בעולמו, דכהן אינו יכול להיות לוי, ולא לוי כהן, ולא ישראל, אבל כל זה הוא דוקא בפועל ממש, אבל על ידי התורה יכול כל אחד לזכות לכל המדרגות וכל הקדושות.

וזה רמז הפייטן כאן ובאו כולם בברית יחד נעשה ונשמע אמרו כאחד - היינו ע"י מה שאמרו נעשה ונשמע וקבלו אז את התורה הקדושה, נכללו בזה יחד כולם כהן לוי וישראל, וכולם יכולים לזכות לכל המדרגות והקדושות ע"י התורה הקדושה, ולבא לברית יחד.

ליקוטי אמרי קודש

/ כ"ק אדמו"ר בעל 'בית ישראל' מגור זצ"ל /

ליל שבועות גמר טהרת בנ"י. ימי הספירה ימי טהרה, ועתה הגמר, וספרה לה שבועת ימים ואחר טהרה, הכל הולך אחר החיתום, וזה דאי' בזה"ק על לילה הזאת, לנטרא דכיא עלאה דאתיא מן שמיא. וכן הגיד כ"ק אאז"ל על הבא לטהר מסייעין אותו, הרמז על שבועות, שכל א' הוא בא לטהר, ויש סיוע מן השמים, כדאי' בא למדוד אפרסמון בא ונמדוד יחד, שנתבשר אני ואתה, הרמז גם כלפי מעלה. והרמז בטהרה אצל קבה"ת, דאי' ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה בטהרה, זהו העיקר שיהי' בטהרה, ישא אשה הרמז על יראת שמים, אשה יראת ד' כו', וזה הרמז על יראת שמים קודם קבה"ת.

ויש התעוררות בלילה הזה מן השמים כדאי' אני ישנה ולבי ער, קול דודי דופק, ודרשו חכז"ל בא ומצאן ישנים ועוררן, זהו הרמז על סיוע מן השמים, וזאת כוונת הזוהר לשמור על זה, וזה תיקון ליל שבועות. והגיד כ"ק אאז"ל על ענין מצאן ישנים, כי מ"ת לכל הדורות, ודורות האחרונים שמתמעטים גרמו להם שינה, אבל יש גם רמז לדורות האחרונים, אף שהם ישנים, יכולים להתעורר בלילה הזה, כדאי' רמז על כפיית הר כגיגית בשם הבעש"ט ע"י תלמידיו, אף שיהי' זמנים שלא יהי' להם כ"כ כח כמו הראשונים דור

ועתה יתברכו ממקור הברכות בשפע רב ברכות, והצלחה בכל מעשה ידיהם.

ועתה כאשר ימי החג הקדוש שהוא יום אחד המיוחד שבו העולם תלוי ועומד [מגיעים], יתנו אל לבם אשר זה החג תלוי באחדות, כמאמר חז"ל עה"כ ויחן שם ישראל כאיש אחד בלב אחד, על כן יתחזקו להתאסף יחד בקירוב לבבות, ויחזק איש את רעהו, ובזה ימשיכו עליהם לכל השנה לטוב להם תמיד.

ידידם דוש"ת ומבקש להזכירנו לטובה וברכה במקומו' הק', בפרט שבעוד איזו זמן אקוה איה"ש לכנוס לבית דירה החדשה שבנו אנ"ש עבורנו, שיהי' בשעה טובה ומוצלחת, ולדור שם בשלום ובבריאות נכונה, ומברכם בחג שמח וטוב.

אברהם אלימלך בה"צ זצ"ל זי"ע

מעמד הר סיני

הגאון מרן ר' שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל

חג השבועות זמן מתן תורתנו, הוא היום הגדול אשר בחר בנו ה' ורוממנו מכל עם, וירד על הר סיני ונתן לנו את התורה, כלי חמדתו, במעמד גדול וגורא.

רבים תמהים וגם משתוממים, מדוע לא ציוותה התורה לחוג ולשמוח ביום קבלת התורה, כמו שנצטוינו מאת ה' לחוג ולשמוח בחג המצות ובחג הסוכות זכר ליציאת מצרים ולענני הכבוד שהיו במדבר, ולא די בזה, אלא גם העלימה התורה מאתנו ולא כתבה בפירוש היום המדויק אשר בו ניתנה התורה לישראל. גם חג השבועות לא תמיד הוא חל בשישי בסיון שהוא יום מתן תורתנו, וכשיזכנו ה' במהרה לקדש החדשים ע"י בית דין מומחים, יש אשר חג השבועות יחול בחמשה ולפעמים גם בשבעה בסיון.

אך טעמו של דבר הוא, כי לאחר שה' הוציאנו מעבדות מצרים לחירות עולם, גם בהיותנו נכנעים ומשועבדים לזרים היינו והננו תמיד בני חורין גמורים, 'היציאה' ממצרים היתה מאורע חד פעמי והיא נחלת העבר שהיה פעם ואיננו עוד, ואף שהננו מזכירים יציאת מצרים בכל יום ובכל לילה, עם כל זאת, רק בליל הסדר חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים ולא בכל ימות השנה, לפיכך אנו חוגגים שבעה ימים את חג הפסח למען נזכור תמיד יום צאתנו ממצרים, 'למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל וגו'.

לא כן השמחה הגדולה בקבלת התורה, לא היה זה מאורע של אותו היום בלבד. ואף שחייבים אנו לזכור תמיד את מעמד הר סיני

דעה דור מקבלי התורה, יסייע להם הכפיית ההר שג"כ יקבלו התורה אף ע"י כפי', וילמדו מתוך כפי', עד שירגישו טעם בקבלת התורה, תחילתם באונס וסוף ברצון. והעיקר ליישר את הלב, וזה הרמז בקולות וברקים, לא נבראו רעמים אלא ליישב את עקמומית שבלב, וזה ולבי ער, אף שאני ישנה, ע"י קול דודי דופק, מתעורר האדם ומכין עצמו לקבלת התורה.

/ כ"ק אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצ"ל /

אפשר לומר הטעם שאוכלים מאכלי חלב בשבועות ונוהגים לעטוף את גבינה ולכסותה בעיסה והגבינה אינה נראית, לרמז בזה שבאמת בסתר לבנו נכספה וגם כלתה נפשינו לבוא אל הקודש בעסק תוה"ק, אבל השאור שבעיסה מכסה ומעכבנו.

ובזה י"ל ג"כ הטעם שמובא מהחיד"א בספרו לב דוד, המנהג הקדמון לפני ישראל שהיו אוכלים מצה וחמץ בחג השבועות, ואפשר דמרמזין בזה להשי"ת, כי אילו היינו כמצה זו שאין בה שאור וחמץ המרמזין ליצר הרע, אזי היו כל ימינו ולילותינו קודש לה' בתומ"צ, אבל מה נעשה כשהיצה"ר עומד עלינו ומסית ומדיח אותנו.

ובזה י"ל טעם שאומרים ביום ו' סיון 'זמן מתן תורתנו', דהרי קיי"ל דב' בסיון ניתנה תורה, ולמה חג מתן תורה הוי בששי בסיון כקושיית המגן אברהם בסי' תצ"ד בשם הרמ"ע מפאנו, ע"ש, דהרי משה הוסיף יום א' מדעתו, ובני ישראל מוכנים היו ורצו לקבל את התורה בכל לבם, ובאמת בו' בסיון רצה הקב"ה ליתן התורה לישראל, ומורים בזה בו' סיון שהוא יום מתן תורתנו היינו ראויים למעמד קדוש זה, אבל אח"כ ירדו בני ישראל ממדריגתם בהסתת היצר, וא"כ לשמחה מה זו עושה.

ובזה אפשר לומר מ"ש רב יוסף אי לאו האי יומא כמה יוסף איכא בשוקא, דהנה ר"י חלה ושכח תלמודו, וע"כ אמר ברוב ענוות צדקו, דאי לאו האי יומא של ו' בסיון, אלא שהיו עושין את ז' בסיון ליו"ט של מתן תורה, אזי לא ה' לי במה להצטדק, אבל עתה יכולני לומר ולהצטדק.

שפע חיים

כ"ק אדמו"ר מבאבוב זצ"ל

במה שהקדימו ישראל נעשה ונשמע, י"ל הענין, על פי דברי הרמב"ן בספר האמונה והבטחון על הפסוק אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, דכשמגיע לאדם איזה התעוררות של יראה ואהבה להבורא ב"ה, אזי תיכף ומיד יראה לעשות לה כלי, היינו שיעשה תיכף איזה מצוה, ליתן צדקה וכדומה, כי ידוע שהתעוררות הבאה אל האדם בפתע פתאום, הוא אור הנשפע עליו מלמעלה, ונקרא בחי' נשמה, וצריך האדם להלבישה בגוף כדי שיהיה לה חיזוק ובסיס, ועל זה אמר הכתוב, אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, כי תיבת 'חפץ' הוא מלשון כלי, וזהו הכוונה, שהתעוררות ההוא הבאה אל האדם, צריך תיכף ומיד כלי להחזיקו, וזהו עד שתחפץ, עכ"ד.

והנה בשעת מתן תורה באה לישראל התעוררות גדולה, והיו יראים שלא תסור מהם התעוררות הלזה, לכן אמרו 'נעשה' מיד איזה מצוה, כדי שתהי' להתעוררות חיזוק וביסוס על להבא, ועל ידי זה 'נשמע' לעתיד ולא ימוט ההתעוררות לעולם.

ליקוטי כרם שלמה

שהיה במורא ובפחד גדול - עד שמרוב פחדם של ישראל מהאש הגדולה נבהלו ולא קבלו את התורה, עד שהקב"ה באהבתו הגדולה כפה עליהם הר כגיגית - אולם לאחר שהתורה כבר ניתנה וטועמיה חיים זכו, אין לך שמחה גדולה משמחת התורה וחביבה היא על לומדיה - 'ושמחים בה בכל יום ויום כנתינתה בסיני' (ברכות דף ס"ג ע"ב).

גם עיקר מצות לימוד התורה הוא להיות שש ומתענג בה, וכששומעים דבר חדש מן התורה 'שמחים בו ומקבלין אותו בצמאון כמי שלא שתה מים מימיו' (בראשית רבה צ"ז ה'), כמו כן, הקשר והאחדות הגמורה שבין אורייתא וישראל לא נתחדשו כלל במעמד הר סיני שהיה בו' בסיון, אז רק נתגלה הדבר ונתפרסם, אבל אחדות מוחלטת זו כבר היתה קודם ואף קדמה לבריאה העולם, וכבר קיים אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, ואף שזרח ה' משעיר והופיע מהר פארן לבקש מאומות העולם שיקבלו ממנו תורתו, לא נתכוין אלא להוסיף להם על ה' מצוות את כל התרי"ג מצוות, אבל לא ליתן את כבודו כלי תמדתו לעם אחר, כי רק אורייתא וישראל חד ולא שום אומה ולשון, וכמאמרם של רז"ל 'אלמלא ישראל אין תורה'.

לפיכך לא רצה הקב"ה לציין ולכתוב מפורש בתורה הקדושה את היום אשר נתן לנו את התורה, וכן גם אנתנו אין אנו חוגגים ושמחים לזכרו של יום - כמו בפסח וסוכות שהם היו לזכר יציאת מצרים וישיבה בסוכות שקרו פעם וכבר עברו - אלא בכל יום ויום הננו מודים ומשבחים את שם קדשו, אשר בחר בנו ונתן לנו את התורה שנותנת חיים ושמחה ללומדיה בכל עת ובכל שעה כאילו ניתנה עכשיו מסיני.

מעמד הר סיני איננו מעמד חד פעמי, אלא הולך ונמשך תמיד יומם ולילה בלי שום הפסק, וכמאמר רז"ל בזה"ק 'מאן דאשתדל באורייתא כאילו קאים כל יומא על טורא דסיני וקביל אורייתא'.

וכן גם אמרו רז"ל במסכת קידושין - כל המלמד את בנו ובן בנו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני שנאמר 'והודעתם לבניך ולבני בניך' וסמך ליה 'יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב'.

ונכון מאוד לזכור תמיד את אשר אמרו רז"ל בקהלת רבה 'הואיל והבל הם ימי של אדם וכצל עובר מה הנאה יש לו בחיים? אלא יתעסק בדברי תורה שכולן חיים', וגם אמרו רז"ל 'שלא נברא האדם אלא לעמל, אם זוכה - הוא עמל בתורה, ואם לא זוכה - הוא עמל בדברים בטלים', אשרי מי שעמלו בתורה.

קובץ 'ד' אמות של הלכה, כת"י